

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ¹⁾**

z dnia 31 sierpnia 2010 r.

w sprawie organizacji kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą

(Dz. U. z dnia 16 września 2010 r.) Na podstawie art. 22 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.²⁾) zarządza się, co następuje:

ZAŁĄCZNIK Nr 1

**RAMY PROGRAMOWE KSZTAŁCENIA UZUPEŁNIAJĄCEGO DLA SZKOLNYCH
PUNKTÓW KONSULTACYJNYCH**

I i II etap edukacyjny (szkoła podstawowa)

Celem kształcenia ogólnego w szkole podstawowej jest:

- 1) przyswojenie przez uczniów podstawowego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyki, dotyczących przede wszystkim tematów i zjawisk bliskich doświadczeniom uczniów;
- 2) zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystywania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów;
- 3) kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

Do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego w szkole podstawowej należą:

- 1) czytanie - rozumiane zarówno jako prosta czynność oraz jako umiejętność rozumienia, wykorzystywania i przetwarzania tekstów w zakresie umożliwiającym zdobywanie wiedzy, rozwój emocjonalny, intelektualny i moralny oraz uczestnictwo w życiu społeczeństwa;
- 2) umiejętność formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa;
- 3) umiejętność komunikowania się w języku ojczystym zarówno w mowie, jak i w piśmie;
- 4) umiejętność posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, w tym także dla wyszukiwania i korzystania z informacji;
- 5) umiejętność uczenia się jako sposób zaspokajania naturalnej ciekawości świata, odkrywania swoich zainteresowań i przygotowania do dalszej edukacji;
- 6) umiejętność pracy zespołowej.

Jednym z najważniejszych zadań szkoły podstawowej jest kształcenie umiejętności posługiwania się językiem polskim, w tym dbałość o wzbogacanie zasobu słownictwa uczniów. Wypełnianie tego zadania należy do obowiązków każdego nauczyciela.

Nauczyciele powinni też stwarzać uczniom warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych.

EDUKACJA WCZESNOSZKOLNA

I etap edukacyjny (klasy I-III szkoły podstawowej)

Cele kształcenia - wymagania ogólne

Celem edukacji wczesnoszkolnej jest wspomaganie dziecka w rozwoju intelektualnym, emocjonalnym, społecznym, etycznym, fizycznym i estetycznym. Zadaniem szkoły jest wykształcenie umiejętności posługiwania się językiem polskim oraz ukształtowanie systemu wiadomości i umiejętności potrzebnych dziecku do poznawania i rozumienia świata, radzenia sobie w codziennych sytuacjach oraz do kontynuowania nauki w klasach IV-VI szkoły podstawowej.

Uczeń zdobywa podstawowe wiadomości na temat historii, geografii i przyrody Polski. Zdobywa podstawowe informacje o kulturze i społeczeństwie polskim, identyfikuje się z kulturą i tradycją polską, zachowując szacunek dla odmienności kulturowych i tradycji kraju zamieszkania. Poznaje klasyczne teksty polskiej literatury dziecięcej. Uczeń rozbudza swoje zainteresowania Polską.

Treści nauczania - wymagania szczegółowe

Kursywą zaznaczono treści nauczania dla uczniów na poziomie C biegłości językowej (poziom zaawansowany).

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

1. **Słuchanie. Uczeń:**

- 1) rozróżnia głoski współczesnej polszczyzny, z wyjątkiem najtrudniejszych;
- 2) *rozróżnia wszystkie głoski współczesnej polszczyzny;*
- 3) rozumie złożone polecenia;
- 4) *rozumie rozbudowane polecenia;*
- 5) rozumie proste wypowiedzi monologowe i dialogowe bez dodatkowych wyjaśnień;
- 6) *rozumie złożone wypowiedzi monologowe i dialogowe;*
- 7) rozumie proste teksty literackie wspierane ilustracjami, gestami, rekwizytami i inne teksty kultury;
- 8) *rozumie teksty literackie (zwłaszcza tworzone we współczesnej polszczyźnie) i inne teksty kultury.*

2. **Czytanie. Uczeń:**

- 1) czyta na głos, prawidłowo akcentując wyrazy;
- 2) *czyta na głos, poprawnie i wyraziście, krótki i prosty tekst (także nieznan);*
- 3) rozumie krótkie teksty użytkowe;
- 4) rozpoznaje formy użytkowe: np. życzenia, zaproszenie, ogłoszenie, list, prostą instrukcję;
- 5) rozumie krótkie utwory literackie i inne teksty kultury;
- 6) *rozumie utwory literackie i inne teksty kultury;*
- 7) w tekście literackim zaznacza wybrane fragmenty, określa czas i miejsce akcji, wskazuje głównych bohaterów;
- 8) *określa podstawowe elementy świata przedstawionego w utworze literackim lub w innym tekście kultury;*
- 9) *rozumie podstawowe oraz przenośne znaczenie wyrazów w tekście;*
- 10) wyszukuje w tekście potrzebne informacje, korzysta z obrazkowych słowników i encyklopedii;
- 11) *korzysta ze słowników i encyklopedii.*

II. Tworzenie wypowiedzi.

1. **Mówienie. Uczeń:**

- 1) wymawia poznane słowa w sposób zrozumiały;
- 2) *poprawnie wymawia słowa i zwroty*;
- 3) skutecznie porozumiewa się w codziennych sytuacjach, stosując właściwe formy komunikowania się, *wypowiada się płynnie*;
- 4) uczestniczy w rozmowie *i w prostej dyskusji*, wyraża w prosty sposób własne zdanie;
- 5) formułuje kilkuzdaniową wypowiedź, opowiada o własnych doświadczeniach, opisuje ludzi, przedmioty, miejsca i sytuacje;
- 6) formułuje życzenia i zaproszenie;
- 7) opowiada w prosty sposób akcję utworu oraz opisuje postaci i relacje między nimi, a także świat przedstawiony tekstów kultury;
- 8) *opisuje, opowiada, charakteryzuje postać literacką*;
- 9) stosuje formuły grzecznościowe;
- 10) recytuje wiersze, *stosując pauzę i intonację*.

2. **Pisanie. Uczeń:**

- 1) przepisuje krótkie teksty;
- 2) pisze z pamięci (kilka wyrazów) (*pojedyncze zdania*) i ze słuchu (proste, krótkie teksty) (krótkie teksty);
- 3) z pomocą nauczyciela tworzy krótką wypowiedź (opis, list prywatny, życzenia, zaproszenie);
- 4) *tworzy krótką wypowiedź (dialog, opowiadanie, przepis)*;
- 5) pisze według podanego wzoru proste teksty na znane mu tematy (np. związane z jego zainteresowaniami);
- 6) *tworzy wypowiedź na znane mu tematy (np. związane z jego zainteresowaniami)*;
- 7) pisze proste teksty związane z poznanymi utworami literackimi i innymi tekstami kultury;
- 8) *tworzy wypowiedź związaną z poznanymi utworami literackimi i innymi tekstami kultury*;
- 9) *stosuje podstawowe formuły grzecznościowe*;
- 10) na ogół pisze poprawnie ortograficznie i stosuje podstawową interpunkcję;
- 11) *zna i na ogół stosuje zasady ortografii i interpunkcji*.

III. Wiedza o Polsce.

Uczeń:

- 1) określa położenie Polski w Europie;
- 2) opowiada wybrane legendy i podania ilustrujące narodziny państwa polskiego;
- 3) wymienia symbole narodowe, wyjaśnia ich znaczenie, rozpoznaje hymn narodowy;
- 4) wymienia wybrane postaci z historii Polski (Mikołaj Kopernik, Tadeusz Kościuszko, Adam Mickiewicz, Fryderyk Chopin, Jan Matejko, Maria Skłodowska-Curie, Jan Paweł II, Lech Wałęsa);
- 5) opowiada o tradycjach swojej rodziny, tworzy własne drzewo genealogiczne, posługuje się terminami opisującymi pokrewieństwo;
- 6) podaje nazwę regionu, z którego pochodzi jego rodzina, opisuje krajobraz tego regionu i wymienia najważniejsze jego obiekty;
- 7) rozpoznaje różnorodność tradycji kulturowej i szanuje odmienności innych

- narodów;
- 8) opisuje położenie Polski, wymienia obecną i dawne stolice Polski; wymienia najważniejsze miasta, góry i rzeki;
 - 9) opowiada o najważniejszych polskich świętach oraz związanych z nimi tradycjach;
 - 10) porównuje polskie tradycje świąteczne ze świętami w kraju zamieszkania; zna na pamięć kilka wybranych polskich wierszy, piosenek i przysłów;
 - 11) opisuje polski pejzaż z uwzględnieniem pór roku oraz obyczaje związane z tymi porami roku;
 - 12) opisuje krajobrazy Polski: nadbałtycki, nizinny, wyżynny, górski.

Teksty kultury.

Wykaz tekstów (poznawanych w całości lub we fragmentach, przy czym nie można pominąć utworu oznaczonego gwiazdką):

Liliana Bardijewska, Zielony wędrowiec
Władysław Bełza, *Katechizm polskiego dziecka
Jan Brzechwa, *wiersze dla dzieci (wybór)
Wanda Chotomska, Wanda Chotomska dla najmłodszych
Jan Grabowski, Puc, Bursztyn i goście
Mira Jaworzakowa, Jacek, Wacek i Pankracek, Oto jest Kasia
Grzegorz Kasdepke, Kacperiada
Maria Kownacka, Plastusiowy pamiętnik
Maria Krüger, Karolcia
Joanna Kulmowa, Zasypianki
Kornel Makuszyński, Marian Walentynowicz, *Przygody Koziółka Matołka
Anna Onichimowska, Najwyższa góra świata, Sen, który odszedł
Marian Orłóń, Florentynka
Joanna Papuzińska, Nasza mama czarodziejka
Janina Porazińska, Szewczyk Dratewka
Ewa Szelburg-Zarembina, Idzie niebo ciemną nocą, Królestwo bajki
Julian Tuwim, *wiersze dla dzieci (wybór)
Barbara Tylicka, Polskie miasta w baśni i legendzie. O krakowskich psach i kleparskich kotach
Wojciech Widłak, Pan Kuleczka
Józef Wybicki, *Mazurek Dąbrowskiego (dwie pierwsze zwrotki)

***Legendy:**

O Lechu, Czechu i Rusie
O Piaście Kołodziejcu
O smoku wawelskim
O śpiących rycerzach
O Warsie i Sawie

***Piosenki:**

Krakowiaczek jeden (za: Zygmunt Gloger)
Mam chusteczkę haftowaną
Płyńcie Wiśła, płyńcie (słowa Edmund Wasilewski, muzyka Kazimierz Hofman)
Stary niedźwiedź
Wlazł kotek na płotek (za: Oskar Kolberg, muzyka Stanisław Moniuszko)
Zasiali górale...

Wybrane filmy, np.:

Akademia Pana Kleksa (reżyser Krzysztof Gradowski)
Bolek i Lolek - odcinki do wyboru
Dziwne Przygody Koziołka Matołka - odcinki do wyboru
Miś Uszatek - odcinki do wyboru
Reksio - odcinki do wyboru

Czasopisma, strony internetowe, programy telewizyjne, aktualnie popularne piosenki dla dzieci

Wybrane polskie komiksy, np.:

Henryk Jerzy Chmielewski, Tytus, Romek i A'Tomek (do wyboru)
Janusz Christa, Kajko i Kokosz (do wyboru)

Kręgi tematyczne:

- 1) ja i moi bliscy:
 - a) podstawowe informacje o sobie (imię, nazwisko, wiek, miejsce zamieszkania),
 - b) wygląd zewnętrzny,
 - c) umiejętności i zainteresowania,
 - d) emocje, marzenia, świat wyobraźni,
 - e) najbliższa rodzina,
 - f) przyjaciele, koledzy;
- 2) dom i otoczenie:
 - a) dom (pomieszczenia, meble),
 - b) zabawki,
 - c) podwórko, plac zabaw,
 - d) ciekawe miejsca;
- 3) życie codzienne:
 - a) kalendarz (miesiące, dni tygodnia, godziny, pory dnia),
 - b) podstawowe czynności dnia codziennego,
 - c) moja klasa i obowiązki szkolne,
 - d) gry, zabawy, koła zainteresowań,
 - e) żywienie (artykuły spożywcze, posiłki i potrawy),
 - f) zakupy (kupowanie, sprzedawanie, cyfry i liczby),
 - g) usługi (np. biblioteka),
 - h) ubranie (części garderoby);
- 4) zdrowie i sport:
 - a) najważniejsze części ciała,
 - b) czystość i schludność,
 - c) samopoczucie,
 - d) umiejętności sportowe;
- 5) podróże i turystyka:
 - a) wakacje,
 - b) ciekawostki turystyczne,
 - c) komunikacja lokalna;
- 6) środowisko naturalne:
 - a) pogoda, pory roku,
 - b) rośliny i zwierzęta;
- 7) technika, media:
 - a) domowe urządzenia techniczne,
 - b) telewizja, radio, Internet;

- 8) wiedza o Polsce:
 - a) symbole narodowe,
 - b) znani Polacy,
 - c) święta i zwyczaje,
 - d) polonica w miejscu zamieszkania;
- 9) język nauki:
 - a) podstawowe terminy z zakresu wiedzy o języku,
 - b) podstawowe terminy z zakresu wiedzy o literaturze,
 - c) podstawowe terminy historyczne i geograficzne.

JĘZYK POLSKI

II etap edukacyjny (klasy IV-VI szkoły podstawowej)

Cele kształcenia - wymagania ogólne

- I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.
Uczeń rozwija sprawność uważnego słuchania, czytania głośnego i cichego oraz umiejętność rozumienia znaczeń dosłownych i prostych znaczeń przenośnych; zdobywa świadomość języka jako wartościowego i wielofunkcyjnego narzędzia komunikacji, rozwija umiejętność poszukiwania interesujących go wiadomości, a także ich porządkowania oraz poznawania dzieł sztuki; uczy się rozpoznawać różne teksty kultury, w tym użytkowe, oraz stosować odpowiednie sposoby ich odbioru.
- II. Analiza i interpretacja tekstów kultury.
Uczeń poznaje teksty kultury odpowiednie dla stopnia rozwoju emocjonalnego i intelektualnego; rozpoznaje ich konwencje gatunkowe; uczy się je odbierać świadomie i refleksyjnie; kształtuje świadomość istnienia w tekście znaczeń ukrytych; rozwija zainteresowania różnymi dziedzinami kultury; poznaje specyfikę literackich i pozaliterackich sposobów wypowiedzi artystycznej; w kontakcie z dziełami kultury kształtuje hierarchię wartości, swoją wrażliwość, gust estetyczny, poczucie własnej tożsamości i postawę patriotyczną.
- III. Tworzenie wypowiedzi.
Uczeń rozwija umiejętność wypowiadania się w mowie i w piśmie na tematy poruszane na zajęciach, związane z poznawanymi tekstami kultury i własnymi zainteresowaniami; dba o poprawność wypowiedzi własnych, a ich formę kształtuje odpowiednio do celu wypowiedzi; wykorzystując posiadane umiejętności, rozwija swoją wiedzę o języku.

Treści nauczania - wymagania szczegółowe

Kursywą zaznaczono treści nauczania dla uczniów na poziomie C biegłości językowej (poziom zaawansowany).

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

- 1. **Słuchanie. Uczeń:**
 - 1) rozróżnia większość głosek języka polskiego;
 - 2) *rozróżnia wszystkie głoski języka polskiego;*
 - 3) rozumie złożone polecenia, proste instrukcje oraz wypowiedzi monologowe i dialogowe, *włącznie z wypowiedziami w dyskusjach*, w tym nadawane za pomocą środków audiowizualnych;

- 4) rozumie *rozbudowane* wypowiedzi o charakterze informacyjnym i użytkowym;
- 5) rozumie współczesne utwory literackie i inne teksty kultury;
- 6) *rozumie utwory literackie (z różnych epok) i inne teksty kultury.*

2. **Czytanie. Uczeń:**

- 1) czyta na głos, prawidłowo akcentując wyrazy i stosując akcent zdaniowy; *zachowuje intonację zdania;*
- 2) *sprawnie czyta teksty głośno i cicho;*
- 3) rozumie utwory literackie oraz inne teksty kultury;
- 4) rozpoznaje wpisanego w tekst literacki nadawcę i odbiorcę;
- 5) rozpoznaje wybrane elementy świata przedstawionego w tekście literackim;
- 6) *wyodrębnia wszystkie elementy świata przedstawionego w tekście literackim;*
- 7) rozróżnia oficjalną i nieoficjalną odmianę języka;
- 8) *odróżnia język literacki od nieliterackiego;*
- 9) rozumie dłuższe teksty informacyjne oraz użytkowe;
- 10) odróżnia zdania informujące o faktach od zdań wyrażających opinię;
- 11) *rozpoznaje formy gatunkowe (zaproszenie, życzenia i gratulacje, zawiadomienie i ogłoszenie, instrukcję, w tym przepis);*
- 12) *dostrzega relacje między częściami składowymi wypowiedzi (tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie, akapity);*
- 13) korzysta ze szkolnych słowników oraz innych źródeł informacji;
- 14) *korzysta z informacji zawartych w encyklopediach oraz słownikach jednojęzycznych i dwujęzycznych.*

3. **Świadomość językowa.**

Zgodnie z opisem umiejętności oraz kręgami tematycznymi (leksyka).

4. **Analiza i interpretacja tekstów** kultury (uczeń zna teksty literackie i inne teksty kultury wskazane przez nauczyciela).

Zgodnie z opisem umiejętności oraz kręgami tematycznymi (wartości).

II. Tworzenie wypowiedzi.

1. **Mówienie. Uczeń:**

- 1) mówi w sposób na ogół zrozumiały, stosując akcent zdaniowy;
- 2) *poprawnie wymawia słowa i zdania;*
- 3) spontanicznie i w miarę płynnie porozumiewa się w codziennych sytuacjach, stosując właściwe formy komunikowania się;
- 4) *wypowiada się płynnie i logicznie;*
- 5) opowiada o własnych doświadczeniach, opisuje ludzi, przedmioty, miejsca i sytuacje;
- 6) formułuje pytania do tekstu;
- 7) opowiada akcję utworu, opisuje postaci i relacje między nimi, a także świat przedstawiony tekstów kultury, w tym nazywa swoje reakcje czytelnicze i wyraża swój stosunek do postaci;
- 8) *opisuje, opowiada, charakteryzuje postać literacką, streszcza i relacjonuje zdarzenia;*
- 9) formułuje w miarę spójną wypowiedź na znane mu tematy (np. związane z jego zainteresowaniami) oraz poznanymi utworami literackimi i innymi tekstami kultury;
- 10) *rozpoczyna dyskusję i uczestniczy w dyskusji nad poznanymi tekstami kultury;*
- 11) uczestniczy w rozmowie, wyraża własne zdanie i uzasadnia je;

- 12) formułuje życzenia, gratulacje, zaproszenie;
- 13) stosuje zróżnicowane formuły grzecznościowe;
- 14) recytuje utwory literackie, dbając o prawidłowe akcentowanie i intonację; *stosuje właściwą modulację głosową.*

2. **Pisanie. Uczeń:**

- 1) zapisuje dyktowane teksty, *sporządza notatkę z tekstu czytanego;*
- 2) opisuje wydarzenia, swoje przeżycia i doświadczenia;
- 3) sporządza plan wypowiedzi;
- 4) formułuje pytania do tekstu;
- 5) tworzy wypowiedź związaną z poznanymi utworami literackimi i innymi tekstami kultury oraz na znane mu tematy (np. o jego zainteresowaniach);
- 6) tworzy proste wypowiedzi pisemne w wybranych formach gatunkowych (opis, charakterystyka, opowiadanie, dialog, list prywatny, kartka z dziennika, ogłoszenie, zaproszenie, życzenia, notatka);
- 7) *swobodnie tworzy wypowiedzi pisemne w poznanych formach gatunkowych, stosując urozmaicone słownictwo;*
- 8) *stosuje w wypowiedzi pisemnej odpowiednią kompozycję i układ graficzny;*
- 9) *posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka;*
- 10) stosuje formuły grzecznościowe;
- 11) pisze poprawnie pod względem ortograficznym i interpunkcyjnym.

3. **Świadomość językowa.**

Zgodnie z opisem umiejętności oraz kręgami tematycznymi (leksyka).

Teksty kultury

Teksty poznawane w całości - nie mniej niż 4 pozycje książkowe w roku szkolnym oraz wybrane przez nauczyciela teksty o mniejszej objętości.

Adam Bahdaj, Wakacje z duchami

Liliana Bardijewska, Dom ośmiu tajemnic

Paweł Beręsewicz, Co tam u Ciumków?

Jan Brzechwa, Akademia Pana Kleksa

Antonina Domańska, Historia żółtej cizemki

Irena Jurgielewiczowa, Ten obcy

Stanisław Lem, Bajki robotów

Kornel Makuszyński, Szatan z siódmej klasy

Małgorzata Musierowicz, Jeźycjada (od tomu Noelka)

Aleksander Minkowski, Dolina Światła

Zbigniew Nienacki, Pan Samochodzik i templariusze

Edmund Niziurski - wybrana powieść (np. Niewiarygodne przygody Marka Piegusa, Sposób na Alcybiadesa)

Joanna Olech, Dynastia Miziołków

Joanna Onichimowska - wybrana powieść (np. Duch starej kamienicy, Daleki rejs)

Henryk Sienkiewicz, W pustyni i w puszczy

Alfred Szklarski - wybrana powieść (np. Tomek w krainie kangurów)

Dorota Terakowska, Władca Lewawu

Maciej Wojtyczko, Bromba i inni

wybór baśni i legend

wybór kolęd

wybór pieśni patriotycznych

wybór poezji, w tym utwory dla dzieci i młodzieży

Wybrane polskie komiksy, np.:

Dennis Wojda i Krzysztof Gawronkiewicz, Mikropolis

Tadeusz Baranowski, Skąd się bierze woda sodowa i nie tylko

Wybrane filmy, np.:

Historia żółtej ciżemki (reżyser Sylwester Chęciński)

Magiczne drzewo (reżyser Andrzej Maleszka)

Panna z mokrą głową (reżyser Kazimierz Tarnas)

Samochodzik i templariusze (reżyser Hubert Drapella)

W pustyni i w puszczy (reżyser Władysław Ślesicki)

Wakacje z duchami, Podróż za jeden uśmiech (reżyser Stanisław Jędryka)

Kręgi tematyczne:

- 1) ja i moi bliscy:
 - a) dane osobowe (imię, nazwisko, wiek, adres, data i miejsce urodzenia),
 - b) wygląd zewnętrzny i cechy charakteru,
 - c) zainteresowania, hobby,
 - d) uczucia, emocje, marzenia, świat wyobraźni,
 - e) zawody i umiejętności,
 - f) rodzina i relacje rodzinne,
 - g) przyjaciele, koledzy, znajomi;
- 2) dom i otoczenie:
 - a) dom (pomieszczenia, wyposażenie),
 - b) otoczenie domu (ogród, ulica),
 - c) najbliższa okolica,
 - d) atrakcje w miejscu zamieszkania;
- 3) życie codzienne:
 - a) kalendarz (miesiące, dni tygodnia, godziny, pory dnia, plan dnia (tygodnia, miesiąca)),
 - b) codzienne czynności i obowiązki,
 - c) moja klasa i szkoła,
 - d) rozrywki (np. kino, park rozrywki),
 - e) żywienie (artykuły spożywcze, posiłki i potrawy, ich przygotowanie, sposoby odżywiania się),
 - f) zakupy (sklepy, towary, miary i wagi, pieniądze),
 - g) usługi (np. poczta, fryzjer),
 - h) ubranie i moda;
- 4) zdrowie i sport:
 - a) części ciała,
 - b) higiena osobista,
 - c) choroby i leczenie,
 - d) zdrowa żywność,
 - e) dyscypliny i wydarzenia sportowe,
 - f) sprzęt i obiekty sportowe;
- 5) podróże i turystyka:
 - a) wakacje, wypoczynek,
 - b) znane miejsca, obiekty,
 - c) informacja turystyczna,
 - d) środki transportu;
- 6) środowisko naturalne:
 - a) klimat, pogoda, pory roku,
 - b) rośliny i zwierzęta,

- c) ochrona przyrody;
- 7) technika, media:
 - a) odkrycia i wynalazki,
 - b) urządzenia techniczne,
 - c) radio, telewizja, prasa, Internet;
- 8) wiedza o Polsce:
 - a) wybitni twórcy kultury i ich dzieła,
 - b) święta, tradycje i zwyczaje,
 - c) polonica w miejscu zamieszkania;
- 9) język nauki:
 - a) podstawowe terminy z zakresu wiedzy o języku,
 - b) podstawowe terminy z zakresu wiedzy o literaturze,
 - c) podstawowe terminy historyczne i geograficzne.

III etap edukacyjny (gimnazjum)

Cele kształcenia - wymagania ogólne

- I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.
Uczeń samodzielnie dociera do informacji; rozumie komunikaty o coraz bardziej skomplikowanej organizacji - werbalne i niewerbalne; podejmuje refleksję nad znaczeniami słów i dąży do ich dokładnego rozumienia; krytycznie ocenia zawartość komunikatów.
- II. Analiza i interpretacja tekstów kultury.
Uczeń doskonali sprawność analizy i interpretacji tekstów kultury; zyskuje nowe narzędzia, dzięki którym jego lektura jest coraz dojrzsza, bardziej świadoma i samodzielna; poznaje nowe gatunki i konwencje literackie; wykorzystuje poznane pojęcia w refleksji o literaturze i wartościach; czyta teksty kultury odpowiadające charakterystycznej dla tego wieku wrażliwości - z zakresu literatury młodzieżowej i popularnej; stopniowo zaczyna poznawać dzieła klasyczne ważne dla kultury polskiej.
- III. Tworzenie wypowiedzi.
Uczeń zyskuje coraz wyraźniejszą świadomość funkcji środków językowych, które służą formułowaniu wypowiedzi; zdobywa wiedzę o różnych odmianach polszczyzny i kształci umiejętność poprawnego wykorzystywania ich w różnych sytuacjach, pogłębia znajomość etyki mowy i etykiety języka; poznaje i tworzy nowe, coraz trudniejsze formy wypowiedzi.

Treści nauczania - wymagania szczegółowe

Kursywą zaznaczono treści nauczania dla uczniów na poziomie C biegłości językowej (poziom zaawansowany).

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

1. **Słuchanie. Uczeń:**

- 1) rozumie złożone polecenia, proste instrukcje oraz wypowiedzi monologowe i dialogowe *włącznie z wypowiedziami w dyskusjach*, w tym nadawane za pomocą środków audiowizualnych;
- 2) rozumie utwory literackie i inne teksty kultury;
- 3) rozumie wypowiedzi o charakterze informacyjnym i użytkowym;
- 4) *rozumie rozbudowane wypowiedzi o charakterze informacyjnym i użytkowym; w tym nadawane za pomocą środków audiowizualnych - rozróżnia informacje*

przekazane werbalnie oraz zawarte w dźwięku i obrazie;

- 5) odróżnia informacje o faktach od opinii;
- 6) rozpoznaje wypowiedzi o charakterze emocjonalnym i perswazyjnym;
- 7) dostrzega w wypowiedzi ewentualne przejawy agresji i manipulacji;
- 8) rozpoznaje wypowiedź argumentacyjną, wskazuje tezę, argumenty i wnioski;
- 9) rozróżnia gatunki publicystyczne radiowe i telewizyjne (wywiad, reportaż).

2. **Czytanie. Uczeń:**

- 1) czyta na głos, prawidłowo akcentując wyrazy, i stosuje akcent zdaniowy, zachowuje intonację zdania;
- 2) rozumie utwory literackie, informacyjne, użytkowe oraz inne teksty kultury;
- 3) rozróżnia teksty informacyjne i argumentacyjne;
- 4) odróżnia informacje o faktach od opinii;
- 5) rozpoznaje wpisanego w tekst literacki nadawcę i odbiorcę;
- 6) rozpoznaje wybrane elementy świata przedstawionego w tekście literackim;
- 7) *wyodrębnia wszystkie elementy świata przedstawionego w tekście literackim;*
- 8) rozróżnia oficjalną i nieoficjalną odmianę języka;
- 9) *wyszukuje w wypowiedzi potrzebne informacje oraz cytuje odpowiednie fragmenty tekstu;*
- 10) *porządkuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie;*
- 11) *odróżnia język literacki od nieliterackiego;*
- 12) rozpoznaje różnice między fikcją a kłamstwem;
- 13) rozpoznaje wypowiedzi o charakterze emocjonalnym i perswazyjnym;
- 14) *rozpoznaje intencje wypowiedzi (aprobatę, dezaprobatę, negację, prowokację);*
- 15) rozpoznaje wypowiedź argumentacyjną, wskazuje tezę, argumenty i wnioski;
- 16) rozróżnia prasowe gatunki publicystyczne (artykuł, wywiad, reportaż);
- 17) *czierpie dodatkowe informacje z przypisu;*
- 18) *korzysta z informacji zawartych w encyklopediach oraz słownikach jednojęzycznych i dwujęzycznych.*

3. **Świadomość językowa.**

Zgodnie z opisem umiejętności oraz kręgami tematycznymi (leksyka).

4. **Analiza i interpretacja tekstów kultury** (uczeń zna teksty literackie i inne teksty kultury wskazane przez nauczyciela).

Zgodnie z opisem umiejętności oraz kręgami tematycznymi (wartości).

II. Tworzenie wypowiedzi.

1. **Mówienie. Uczeń:**

- 1) wypowiada się płynnie i logicznie;
- 2) tworzy spójne wypowiedzi (monologowe i dialogowe) w następujących formach gatunkowych: urozmaicone *kompozycyjnie* i fabularnie opowiadanie, opis sytuacji i przeżyć, *zróżnicowany stylistycznie i funkcjonalnie* opis zwykłych przedmiotów lub dzieł sztuki, charakterystyka postaci literackiej, filmowej lub rzeczywistej, sprawozdanie z lektury, filmu, spektaklu i ze zdarzenia z życia; *dostosowuje odmianę i styl języka do gatunku, w którym się wypowiada;*
- 3) tworzy plan twórczy własnej wypowiedzi;
- 4) uczestniczy w dyskusji, uzasadnia własne zdanie, przyjmuje poglądy innych lub polemizuje z nimi;

- 5) przestrzega zasad etyki mowy w różnych sytuacjach komunikacyjnych;
- 6) stosuje zasady etykiety językowej - wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji łączącej go z osobą, do której mówi (dorosły, rówieśnik, obcy, bliski), *zna formuły grzecznościowe, zna konwencje językowe zależne od środowiska (np. sposób zwracania się do nauczyciela, lekarza, profesora szkoły wyższej), ma świadomość konsekwencji używania formuł niestosownych i obraźliwych;*
- 7) *recytuje utwory literackie, stosując właściwą modulację głosową.*

2. **Pisanie. Uczeń:**

- 1) sporządza notatkę z tekstu czytanego;
- 2) tworzy spójne wypowiedzi pisemne w następujących formach gatunkowych: urozmaicone *kompozycyjnie* i fabularnie opowiadanie, opis sytuacji i przeżyć, *zróżnicowany stylistycznie i funkcjonalnie* opis zwykłych przedmiotów lub dzieł sztuki, charakterystyka postaci literackiej, filmowej lub rzeczywistej, sprawozdanie z lektury, filmu, spektaklu i ze zdarzenia z życia, rozprawka, podanie, życiorys i CV, list motywacyjny, dedykacja; *dostosowuje odmianę i styl języka do gatunku, w którym się wypowiada;*
- 3) stosuje zasady organizacji tekstu zgodne z wymogami gatunku, tworząc *spójną pod względem logicznym i składniowym* wypowiedź na zadany temat;
- 4) tworzy plan twórczy własnej wypowiedzi;
- 5) dokonuje *starannej* redakcji tekstu napisanego ręcznie i na komputerze (*umiejętnie formatuje tekst, dobiera rodzaj czcionki według rozmiaru i kształtu, stosuje właściwe odstępy, wyznacza marginesy i justuje tekst, dokonuje jego korekty, jednocześnie kontrolując autokorektę*), poprawia ewentualne błędy językowe, ortograficzne oraz interpunkcyjne;
- 6) przestrzega zasad etyki mowy w różnych sytuacjach komunikacyjnych, m.in. zna konsekwencje stosowania form charakterystycznych dla elektronicznych środków przekazywania informacji, takich jak: SMS, e-mail, czat, blog (ma świadomość niebezpieczeństwa oszustwa i manipulacji powodowanych anonimowością uczestników komunikacji w sieci, łatwego obrażenia obcych, ośmieszania i zawstydzania innych wskutek rozpowszechniania obrazów przedstawiających ich w sytuacjach kłopotliwych, zna skutki kłamstwa, manipulacji, ironii);
- 7) świadomie, odpowiedzialnie, selektywnie korzysta (jako odbiorca i nadawca) z elektronicznych środków przekazywania informacji, w tym z Internetu;
- 8) pisze poprawnie pod względem ortograficznym i interpunkcyjnym.

3. **Świadomość językowa.**

Zgodnie z opisem umiejętności oraz kręgami tematycznymi (leksyka).

Teksty kultury:

Teksty poznawane w całości - nie mniej niż 5 pozycji książkowych w roku szkolnym oraz wybrane przez nauczyciela teksty o mniejszej objętości, przy czym nie można pominąć autorów i utworów oznaczonych gwiazdką:

Arkady Fiedler, *Dywizjon 303*

Ida Fink - wybrane opowiadanie (lub inny utwór podejmujący problematykę Holokaustu)

*Aleksander Fredro, *Zemsta*

Aleksander Kamiński, *Kamienie na szaniec*

*Jan Kochanowski, *Na dom w Czarnolesie, Na lipę, Na zdrowie, Treny (V, VII, VIII)*

*Ignacy Krasicki, *Lew i zwierzęta, Malarze, Ptaszki w klatce, Przyjaciele*

Stanisław Lem - wybrane opowiadanie

Adam Mickiewicz, ballady (np. Pani Twardowska, Świtezianka, Powrót taty), *Dziady cz. II, Reduta Ordona

Sławomir Mrożek - wybrane opowiadanie

Bolesław Prus - wybrana nowela (np. Katarynka, Kamizelka, Z legend dawnego Egiptu)

Andrzej Sapkowski - wybrana powieść z Sagi o Wiedźminie

*Henryk Sienkiewicz - wybrana powieść historyczna (Quo vadis, Krzyżacy lub Potop)

Juliusz Słowacki, W pamiętniku Zofii Bobrówny, List do matki

wybrane wiersze następujących poetów XX w.: Konstanty Ildefons Gałczyński, Zbigniew Herbert, Czesław Miłosz, Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, Wisława Szymborska, Julian Tuwim, ks. Jan Twardowski, Kazimierz Wierzyński

wybrana młodzieżowa powieść obyczajowa (np. Małgorzaty Musierowicz, Doroty Terakowskiej)

Teksty poznawane w całości lub w części (decyzja należy do nauczyciela):

Miron Białoszewski, Pamiętnik z powstania warszawskiego

Ryszard Kapuściński - wybrany utwór

Jan Parandowski, Przygody Odyseusza

Wybór publicystyki z prasy i innych środków społecznego przekazu

Wybrane polskie komiksy

Wybrane programy telewizyjne

Wybrane filmy, np:

Skarb (reżyser Leonard Buczkowski)

Krzyżacy (reżyser Aleksander Ford)

W pustyni i w puszczy (reżyser Władysław Ślesicki lub reżyser Gavin Hood)

Akcja pod Arsenalem (reżyser Jan Łomnicki)

Panna Nikt (reżyser Andrzej Wajda)

Kręgi tematyczne:

1) ja i moi bliscy:

- a) dane osobowe (imię, nazwisko, wiek, adres, data i miejsce urodzenia, wykształcenie),
- b) wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, talenty i zdolności,
- c) zainteresowania, hobby, pasje,
- d) uczucia, emocje, marzenia, plany,
- e) praca,
- f) rodzina, relacje rodzinne i stopnie pokrewieństwa,
- g) życie towarzyskie,
- h) konflikty i problemy (w tym problemy etyczne);

2) dom i otoczenie:

- a) dom i otoczenie domu,
- b) miejsce zamieszkania i okolice,
- c) urzędy i instytucje,
- d) atrakcje w miejscu zamieszkania i okolicy;

3) życie codzienne:

- a) kalendarz (wieki), plan dnia (tygodnia, miesiąca),
- b) codzienne czynności i obowiązki (domowe, szkolne, koleżeńskie),
- c) klasa, szkoła, system edukacji,
- d) sposoby spędzania wolnego czasu (np. kino, teatr),
- e) żywienie (artykuły spożywcze, posiłki i potrawy, lokale gastronomiczne, sposoby

- odżywiania się),
- f) zakupy (sklepy, towary, miary i wagi, pieniądze),
- g) usługi (np. punkty naprawy),
- h) ubranie, moda i styl;
- 4) zdrowie i sport:
 - a) budowa człowieka,
 - b) higiena osobista,
 - c) choroby i leczenie, wypadki,
 - d) uzależnienia,
 - e) zdrowy styl życia, dieta,
 - f) dyscypliny i wydarzenia sportowe,
 - g) sprzęt i obiekty sportowe;
- 5) podróże i turystyka:
 - a) planowanie wycieczki i podróży,
 - b) znane miejsca i zabytki,
 - c) informacja turystyczna,
 - d) baza turystyczna,
 - e) transport;
- 6) środowisko naturalne:
 - a) klimat, pogoda, pory roku,
 - b) świat roślin i zwierząt,
 - c) krajobraz,
 - d) ekologia,
 - e) katastrofy naturalne,
 - f) przestrzeń kosmiczna;
- 7) technika, media:
 - a) rozwój techniki i informatyki,
 - b) motoryzacja i telekomunikacja,
 - c) radio, telewizja, prasa, Internet;
- 8) wiedza o Polsce:
 - a) twórcy kultury i ich dzieła,
 - b) święta, tradycje i zwyczaje, rocznice,
 - c) polonica w kraju zamieszkania;
- 9) język nauki:
 - a) terminy z zakresu wiedzy o języku,
 - b) terminy z zakresu wiedzy o literaturze,
 - c) terminy historyczne i geograficzne.

IV etap edukacyjny (liceum ogólnokształcące)

Cele kształcenia - wymagania ogólne

- I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.
Uczeń rozumie teksty o skomplikowanej budowie; dostrzega sensy zawarte w strukturze głębokiej tekstu; rozpoznaje funkcje tekstu i środki językowe służące ich realizacji; ma świadomość kryteriów poprawności językowej.
- II. Analiza i interpretacja tekstów kultury.
Uczeń stosuje w analizie podstawowe pojęcia z zakresu poetyki; w interpretacji tekstu wykorzystuje wiedzę o kontekstach, w jakich może być on odczytywany; poznaje niezbędne dla lektury fakty z historii literatury i innych dziedzin humanistyki; odczytuje rozmaite sensy dzieła; dokonuje interpretacji porównawczej.

III. Tworzenie wypowiedzi.

Uczeń buduje wypowiedzi o wyższym stopniu złożoności; stosuje w nich podstawowe zasady logiki i retoryki; ma świadomość własnej kompetencji językowej.

Treści nauczania - wymagania szczegółowe

Kursywą zaznaczono treści nauczania dla uczniów na poziomie C biegłości językowej (poziom zaawansowany).

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

1. **Słuchanie. Uczeń:**

- 1) rozumie wypowiedzi monologowe i dialogowe, w tym nadawane za pomocą środków audiowizualnych;
- 2) *rozumie wypowiedzi o złożonej strukturze, w tym nadawane za pomocą środków audiowizualnych, i odbiera zawarte w nich informacje zarówno jawne, jak i ukryte;*
- 3) rozumie utwory literackie (z różnych epok) i inne teksty kultury;
- 4) rozumie wypowiedzi informacyjne i użytkowe oraz odróżnia informacje o faktach od opinii;
- 5) *rozumie wypowiedzi o charakterze popularnonaukowym i publicystycznym;*
- 6) rozumie intencję wypowiedzi (np. aprobatę, dezaprobatę, prowokację) oraz rozpoznaje środki językowe służące jej wyrażeniu;
- 7) *rozumie jawną i ukrytą intencję wypowiedzi (sugestię i manipulację językową oraz ironię);*
- 8) *rozpoznaje środki językowe pełniące różne funkcje stylistyczne;*
- 9) *rozpoznaje pytania podchwytliwe i sugerujące odpowiedź;*
- 10) *rozpoznaje manipulację językową w tekstach reklamowych, w języku polityków i dziennikarzy.*

2. **Czytanie. Uczeń:**

- 1) czyta na głos, prawidłowo akcentując wyrazy, i stosuje akcent zdaniowy;
- 2) rozumie dłuższe teksty informacyjne oraz użytkowe;
- 3) odczytuje sens całego tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań uporządkowanych w akapicie, odróżnia znaczenie realne i etymologiczne) oraz wydzielonych przez siebie fragmentów; potrafi objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości;
- 4) rozpoznaje podstawowe funkcje wypowiedzi;
- 5) rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych (artykuł, felieton, reportaż), politycznych (przemówienie) i popularnonaukowych; wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość i komentarz; odczytuje zawarte w odbieranych tekstach informacje zarówno jawne, jak i ukryte;
- 6) wyszukuje informacje według wskazanego kryterium i porządkuje je;
- 7) rozumie dłuższe utwory literackie oraz inne teksty kultury;
- 8) rozumie utwory literackie i inne teksty kultury, a w ich interpretacji uwzględnia różne konteksty;
- 9) rozpoznaje typ nadawcy i adresata tekstu;
- 10) wskazuje i charakteryzuje podstawowe kategorie świata przedstawionego;
- 11) identyfikuje elementy struktury tekstu literackiego i dostrzega relacje między nimi;
- 12) odczytuje sens całego tekstu i wydzielonych fragmentów oraz ich funkcję na tle całości;
- 13) rozpoznaje jawną i ukrytą intencję wypowiedzi (np. aprobatę, dezaprobatę,

- sugestię, ironię i manipulację językową);
- 14) dostrzega w wypowiedzi ewentualne przejawy manipulacji;
 - 15) w tekście argumentacyjnym wskazuje tezę, argumenty, przykłady i wnioski;
 - 16) korzysta z rozmaitych źródeł informacji.

3. **Świadomość językowa.**

Zgodnie z opisem umiejętności oraz kręgami tematycznymi (leksyka).

4. **Analiza i interpretacja tekstów kultury** (uczeń zna teksty literackie i inne teksty kultury wskazane przez nauczyciela).

Zgodnie z opisem umiejętności oraz kręgami tematycznymi (wartości).

II. Tworzenie wypowiedzi.

1. **Mówienie. Uczeń:**

- 1) mówi w sposób na ogół zrozumiały i stosuje akcent zdaniowy;
- 2) swobodnie i spontanicznie porozumiewa się w różnych sytuacjach, stosując właściwe formy komunikowania się;
- 3) wypowiada się spontanicznie, płynnie i logicznie;
- 4) formułuje spójną wypowiedź na tematy związane z otaczającą rzeczywistością, opowiada o własnych doświadczeniach, opisuje ludzi, przedmioty, miejsca i sytuacje;
- 5) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź, dbając o dźwiękową wyrazistość przekazu (w tym także tempo mowy i donośność głosu);
- 6) streszcza, omawia przeczytane utwory literackie i inne teksty kultury, wskazuje ich temat, problematykę, charakteryzuje postaci, przedstawia przebieg akcji oraz tworzy spójne, dłuższe wypowiedzi na zadany lub wybrany przez siebie temat;
- 7) *prezentuje fabułę i charakteryzuje postać mówiącą, wypowiada się precyzyjnie w rozmaitych formach;*
- 8) uczestniczy w dyskusji na znany sobie temat, potrafi przedstawić swój punkt widzenia i uzasadnia własne zdanie;
- 9) *w dyskusji, wystąpieniu publicznym formułuje swoje zdanie, uzasadnia je i broni go, podejmuje polemikę;*
- 10) *stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji; wystrzega się nieuczciwych zabiegów erystycznych;*
- 11) stosuje podstawowe zasady etykiety językowej, dostosowując odmianę i styl języka do sytuacji, w której się wypowiada;
- 12) *przestrzega zasad etykiety językowej, dostosowuje sposób wyrażania do stylu właściwego dla danej sytuacji;*
- 13) recytuje utwory literackie, dbając o prawidłowe akcentowanie i intonację; *interpretując je głosowo.*

2. **Pisanie. Uczeń:**

- 1) zapisuje dyktowane teksty;
- 2) *sporządza notatkę z tekstu słuchanego i czytanego;*
- 3) tworzy podstawowe formy użytkowe (list oficjalny, podanie, życiorys, CV, list motywacyjny);
- 4) tworzy dłuższy tekst pisany lub mówiony (rozprawka, recenzja, referat, interpretacja utworu literackiego lub fragmentu) zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej;

- 5) *analizuje i interpretuje wskazane utwory literackie oraz inne teksty kultury;*
- 6) *przedstawia (opracowuje w pełni) dowolnie wybrany temat, zwracając uwagę na strukturę wypowiedzi;*
- 7) *przedstawia własną opinię na temat poznanych tekstów kultury i uzasadnia ją;*
- 8) *redaguje i edytuje własny tekst;*
- 9) *wykonuje różne działania na tekście cudzym (np. streszcza, parafrazuje, sporządza konspekt, cytuje);*
- 10) *posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka;*
- 11) *pisze poprawnie pod względem ortograficznym i interpunkcyjnym, posługując się słownikiem ortograficznym;*
- 12) *stosuje obowiązujące normy poprawnościowe, posługując się słownikami.*

3. **Świadomość językowa.**

Zgodnie z opisem umiejętności oraz kręgami tematycznymi (leksyka).

Teksty kultury:

Teksty poznawane w całości (nie mniej niż 8 pozycji książkowych oraz wybrane przez nauczyciela teksty o mniejszej objętości, przy czym nie można pominąć autorów i utworów oznaczonych gwiazdką):

Miron Białoszewski - wybrane utwory

*Bogurodzica,

Tadeusz Borowski - wybrane opowiadanie

Jarosław Iwaszkiewicz - wybrane opowiadanie

*Jan Kochanowski - wybrane pieśni, treny (inne niż w gimnazjum) i psalm Lament świętokrzyski

Adam Mickiewicz - wybrane sonety i inne wiersze (w tym Romantyczność),

*Dziady część III, *Pan Tadeusz

Cyprian Norwid - wybrane wiersze

Bolesław Prus, *Lalka

Władysław Stanisław Reymont, Chłopi (tom I - Jesień)

*Bruno Schulz - wybrane opowiadanie

Mikołaj Sęp Szarzyński - wybrane sonety

Juliusz Słowacki - wybrane wiersze

Stanisław Wyspiański, *Wesele

Stefan Żeromski - wybrany utwór (Ludzie bezdomni, Wierna rzeka, Echa leśne lub Przedwiośnie)

wybrane wiersze następujących poetów: Krzysztof Kamil Baczyński, Stanisław Barańczak, Józef Czechowicz, Konstanty Ildefons Gałczyński, Zbigniew Herbert, Jan Kasprówic, Jan Lechoń, Bolesław Leśmian, Ewa Lipska, Czesław Miłosz, Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Julian Przyboś, Tadeusz Różewicz, Leopold Staff, Wisława Szymborska, Julian Tuwim, Adam Zagajewski

Teksty poznawane w całości lub w części:

Irit Amiel - wybrane opowiadanie z tomu Osmałeni

Krzysztof Gawronkiewicz, Grzegorz Janusz, Esencja

Krzysztof Gawronkiewicz, Krystian Rosenberg, Achtung Zelig!

Witold Gombrowicz, *Ferdynand

Gustaw Herling-Grudziński, Inny świat

Paweł Huelle, Weiser Dawidek

Ryszard Kapuściński, Cesarz, Podróże z Herodotem

Hanna Krall, Zdążyć przed Panem Bogiem

Tadeusz Konwicki, Bohiń, Kronika wypadków miłosnych, Mała Apokalipsa

Ignacy Krasicki - wybrana satyra lub Monachomachia

Stanisław Lem, Opowieści o pilocie Pirxie (wybór)
Antoni Libera, Madame
Adam Mickiewicz, Dziady część IV
Jan Chryzostom Pasek, Pamiętniki
Juliusz Słowacki, Kordian
Julian Strykowski, Głosy w ciemności
Olga Tokarczuk, E.E. lub Prawiek i inne czasy (fragmenty)
Janusz Zajdel, wybrana powieść lub opowiadanie (np. Limes inferior)
Gabriela Zapolska, Moralność pani Dulskiej
Jeremi Przybora, Jerzy Wasowski: Kabaret Starszych Panów (wybrane fragmenty)

Wybrane polskie komiksy

Wybrane filmy:

Miś (reżyser Stanisław Bareja)
Przesłuchanie (reżyser Ryszard Bugajski)
Nie lubię poniedziałku (reżyser Tadeusz Chmielewski)
Pociąg (reżyser Jerzy Kawalerowicz)
Przypadek (reżyser Krzysztof Kieślowski)
Seksmisja (reżyser Juliusz Machulski)
Rejs (reżyser Marek Piwowski)
Nóż w wodzie, Pianista (reżyser Roman Polański)
Człowiek z marmuru, Katyń, Pan Tadeusz, Panny z Wilka, Popiół i diament, Ziemia obiecana (reżyser Andrzej Wajda)
inne wybrane filmy z twórczości polskich reżyserów (np. Krzysztofa Kieślowskiego, Andrzeja Munka, Krzysztofa Zanussiego)

Wybrane inscenizacje polskiego dramatu

Kręgi tematyczne

- 1) ja i moi bliscy:
 - a) dane osobowe (imię, nazwisko, wiek, adres, data i miejsce urodzenia, wykształcenie),
 - b) wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, talenty i zdolności,
 - c) zainteresowania, hobby, pasje,
 - d) uczucia, emocje, marzenia, plany,
 - e) praca i kariera,
 - f) rodzina, relacje rodzinne i stopnie pokrewieństwa,
 - g) życie towarzyskie,
 - h) konflikty i problemy (w tym problemy etyczne);
- 2) dom i otoczenie:
 - a) miejsce zamieszkania i okolice,
 - b) urzędy i instytucje,
 - c) atrakcje w miejscu zamieszkania i okolicy;
- 3) życie codzienne:
 - a) kalendarz, plan dnia (tygodnia, miesiąca),
 - b) codzienne czynności i obowiązki (domowe, szkolne, koleżeńskie),
 - c) klasa, szkoła, system edukacji,
 - d) sposoby spędzania wolnego czasu (np. kino, teatr, klub),
 - e) żywienie (artykuły spożywcze, posiłki i potrawy, lokale gastronomiczne, sposoby odżywiania się),
 - f) zakupy (reklama; reklamacja),

- g) usługi (np. bank, punkty naprawy),
- h) ubranie, moda i styl;
- 4) zdrowie i sport:
 - a) budowa człowieka,
 - b) higiena osobista,
 - c) choroby i leczenie, wypadki,
 - d) uzależnienia,
 - e) zdrowy styl życia; dieta,
 - f) dyscypliny i wydarzenia sportowe,
 - g) sprzęt i obiekty sportowe;
- 5) podróże i turystyka:
 - a) planowanie wycieczki i podróży,
 - b) znane miejsca i zabytki,
 - c) informacja turystyczna,
 - d) baza turystyczna,
 - e) transport;
- 6) środowisko naturalne:
 - a) klimat,
 - b) świat roślin i zwierząt,
 - c) krajobraz,
 - d) ekologia,
 - e) katastrofy naturalne,
 - f) przestrzeń kosmiczna;
- 7) technika, media:
 - a) rozwój techniki i informatyki,
 - b) motoryzacja i telekomunikacja,
 - c) radio, telewizja, prasa, Internet;
- 8) wiedza o Polsce:
 - a) twórcy kultury i ich dzieła,
 - b) święta, tradycje i zwyczaje, rocznice,
 - c) polonica w świecie;
- 9) język nauki:
 - a) terminy z zakresu wiedzy o języku,
 - b) terminy z zakresu wiedzy o literaturze,
 - c) terminy historyczne i geograficzne.

Tabela diagnostyczna poziomu znajomości języka

Kompetencje językowe (5-9 lat)			
Kompetencje	A - poziom podstawowy	B - poziom średni (średnio zaawansowany)	C - poziom zaawansowany
1	2	3	4
Słuchanie	Uczeń: - rozróżnia większość	Uczeń: - rozróżnia głoski	Uczeń: - rozróżnia wszystkie

	głosek istotnych dla języka polskiego, - rozumie proste polecenia, - rozumie proste wypowiedzi monologowe i dialogowe, o ile otrzymuje dodatkowe wyjaśnienia, - rozumie proste teksty literackie wspierane obrazkami, gestami, rekwizytami i inne teksty kultury, o ile otrzymuje dodatkowe wyjaśnienia	współczesnej polszczyzny z wyjątkiem najtrudniejszych, - rozumie złożone polecenia, - rozumie proste wypowiedzi monologowe i dialogowe bez dodatkowych wyjaśnień, - rozumie proste teksty literackie (zwłaszcza pisane współczesną polszczyzną), wspierane obrazkami, gestami, rekwizytami i inne teksty kultury	głoski współczesnej polszczyzny, - rozumie rozbudowane polecenia, - rozumie złożone wypowiedzi monologowe i dialogowe, - rozumie teksty literackie (zwłaszcza pisane współczesną polszczyzną) i inne teksty kultury
Mówienie	- wymawia poznane słowa w sposób na ogół zrozumiały, - tworzy, z pomocą nauczyciela, krótką wypowiedź składającą się z prostych zdań, - porozumiewa się w prostych sytuacjach komunikacyjnych, - stosuje podstawowe formuły grzecznościowe, - odtwarza z pamięci rymowanki i inne krótkie, proste teksty	- wymawia poznane słowa w sposób zrozumiały, - skutecznie porozumiewa się w codziennych sytuacjach, stosując właściwe formy komunikowania się, - uczestniczy w rozmowie, wyraża w prosty sposób własne zdanie, - formułuje kilkuzdaniową wypowiedź, opowiada o własnych doświadczeniach, opisuje ludzi, przedmioty, miejsca i sytuacje, - formułuje życzenia i zaproszenie, - opowiada w prosty sposób akcję utworu oraz opisuje bohaterów i relacje między nimi, a także świat przedstawiony tekstów kultury, - stosuje formuły grzecznościowe, - recytuje wiersze	- poprawnie wymawia słowa i zwroty, - wypowiada się płynnie, - opisuje, opowiada, charakteryzuje postać literacką, - uczestniczy w rozmowie i w prostej dyskusji, - stosuje formuły grzecznościowe, - recytuje wiersze, stosując pauzę i intonację
Czytanie	- zna wszystkie litery i odpowiadające im głoski, - dzieli wyraz na sylaby,	- czyta na głos, prawidłowo akcentując wyrazy,	- czyta na głos, poprawnie i wyraziście krótki i prosty tekst (także nieznan),

	- czyta na głos i cicho proste, krótkie teksty, - rozumie proste i krótkie teksty użytkowe, - rozumie proste i krótkie utwory literackie, wspierane materiałem ilustracyjnym, i inne teksty kultury, - korzysta z obrazkowych słowników i encyklopedii	- rozumie krótkie teksty użytkowe, - rozpoznaje formy użytkowe, np. życzenia, zaproszenie, ogłoszenie, list, prostą instrukcję, - rozumie krótkie utwory literackie i inne teksty kultury, - w tekście literackim zaznacza wybrane fragmenty, określa czas i miejsce akcji, wskazuje głównych bohaterów, - wyszukuje w tekście potrzebne informacje, - korzysta z obrazkowych słowników i encyklopedii	- rozumie utwory literackie i inne teksty kultury, - określa podstawowe elementy świata przedstawionego w utworze literackim lub innym tekście kultury, - rozumie podstawowe oraz przenośne znaczenie wyrazów w tekście, - korzysta ze słowników i encyklopedii
Pisanie	- pisze wszystkie małe i wielkie litery, dostrzega różnicę między literą i głoską, - przepisuje wyrazy i proste zdania, - pisze z pamięci (pojedyncze wyrazy) i ze słuchu (proste zdania), po omówieniu pisowni z nauczycielem, - tworzy, z pomocą nauczyciela, krótką wypowiedź składającą się z prostych zdań (opis, pozdrowienia, życzenia), - pisze według wzoru krótki tekst o sobie, - stosuje podstawowe formuły grzecznościowe, - dba o poprawność graficzną polskich liter	- przepisuje krótkie teksty, - pisze z pamięci (kilka wyrazów) i ze słuchu (proste, krótkie teksty), - z pomocą nauczyciela tworzy krótką wypowiedź (opis, list prywatny, życzenia, zaproszenie), - pisze według wzoru proste teksty na znane mu tematy (np. związane z jego zainteresowaniami), - pisze proste teksty związane z poznanymi utworami literackimi i innymi tekstami kultury, - stosuje podstawowe formuły grzecznościowe, - na ogół pisze poprawnie ortograficznie i stosuje podstawową interpunkcję	- pisze z pamięci (pojedyncze zdania) i ze słuchu (krótkie teksty), - tworzy krótką wypowiedź (dialog, opowiadanie, przepis), - tworzy wypowiedź na znane mu tematy (np. związane z jego zainteresowaniami), - tworzy wypowiedź związaną z poznanymi utworami literackimi i innymi tekstami kultury, - stosuje podstawowe formuły grzecznościowe, - zna i na ogół stosuje zasady ortografii i interpunkcji

Kompetencje językowe (10-13 lat)			
Kompetencje	A - poziom podstawowy	B - poziom średni (średnio zaawansowany)	C - poziom zaawansowany

1	2	3	4
Słuchanie	Uczeń: - rozróżnia większość głosek języka polskiego (z wyjątkiem najtrudniejszych), - rozumie polecenia oraz proste wypowiedzi monologowe i dialogowe, - rozumie proste, współczesne utwory literackie wspierane ilustracjami, gestami, rekwizytami i inne teksty kultury, - rozumie proste wypowiedzi o charakterze informacyjnym i użytkowym	Uczeń: - rozróżnia większość głosek języka polskiego, - rozumie złożone polecenia, proste instrukcje oraz wypowiedzi monologowe i dialogowe, w tym nadawane za pomocą środków audiowizualnych, - rozumie utwory literackie (zwłaszcza pisane współczesną polszczyzną) i inne teksty kultury, - rozumie wypowiedzi o charakterze informacyjnym i użytkowym	Uczeń: - rozróżnia wszystkie głoski języka polskiego, - rozumie złożone polecenia, proste instrukcje oraz wypowiedzi monologowe i dialogowe, włącznie z wypowiedziami w dyskusjach, - rozumie utwory literackie (z różnych epok) i inne teksty kultury, - rozumie rozbudowane wypowiedzi o charakterze informacyjnym i użytkowym
Mówienie	- wymawia poznane słowa w sposób na ogół zrozumiały, - tworzy samodzielnie na ogół poprawną kilkuzdaniową wypowiedź, - porozumiewa się w typowych sytuacjach komunikacyjnych, - stosuje podstawowe formuły grzecznościowe, - odtwarza z pamięci proste teksty	- mówi w sposób na ogół zrozumiały, stosując akcent zdaniowy, - spontanicznie i w miarę płynnie porozumiewa się w codziennych sytuacjach, stosując właściwe formy komunikowania się, - opowiada o własnych doświadczeniach, opisuje ludzi, przedmioty, miejsca i sytuacje, - formułuje życzenia, gratulacje, zaproszenie, - formułuje w miarę spójną wypowiedź na znane mu tematy (np. związane z jego zainteresowaniami) oraz poznanymi utworami literackimi i innymi tekstami kultury, - opowiada akcję utworu, opisuje bohaterów i relacje między nimi, a	- poprawnie wymawia słowa i zdania, - wypowiada się płynnie i logicznie, - opisuje, opowiada, charakteryzuje postać literacką, streszcza i relacjonuje zdarzenia, - rozpoczyna dyskusję i uczestniczy w dyskusji nad poznanymi tekstami kultury, - stosuje zróżnicowane formuły grzecznościowe, - recytuje utwory literackie, stosując właściwą modulację głosową

		także świat przedstawiony tekstów kultury, w tym nazywa swoje reakcje czytelnicze i wyraża swój stosunek do postaci, - uczestniczy w rozmowie, wyraża własne zdanie i uzasadnia je, - stosuje zróżnicowane formuły grzecznościowe, - recytuje utwory literackie, dbając o prawidłowe akcentowanie i intonację	
Czytanie	- zna wszystkie litery i odpowiadające im głoski języka polskiego, - czyta na głos i cicho proste teksty literackie i nieliterackie, - rozumie proste teksty informacyjne i użytkowe, - rozumie proste utwory literackie oraz inne teksty kultury, - wskazuje w tekście najważniejsze informacje, - korzysta ze słowników dwujęzycznych i encyklopedii	- czyta na głos, prawidłowo akcentując wyrazy, i stosuje akcent zdaniowy, - rozumie dłuższe teksty informacyjne oraz użytkowe, - rozróżnia teksty informacyjne i argumentacyjne, - odróżnia zdania informujące o faktach od zdań wyrażających opinię, - rozumie dłuższe utwory literackie oraz inne teksty kultury, - rozpoznaje wpisanego w tekst literacki nadawcę i odbiorcę, - rozpoznaje wybrane elementy świata przedstawionego w tekście literackim, - korzysta ze szkolnych słowników oraz innych źródeł informacji, - rozróżnia oficjalną i nieoficjalną odmianę języka	- czyta na głos, prawidłowo akcentując wyrazy, i zachowuje intonację zdania, - czyta z pomocą nauczyciela wybrane utwory literackie (z różnych epok), - rozumie utwory literackie, informacyjne, użytkowe oraz inne teksty kultury, - odróżnia język literacki od nieliterackiego, - wyodrębnia wszystkie elementy świata przedstawionego w tekście literackim, - korzysta z informacji zawartych w encyklopediach oraz słownikach jednojęzycznych i dwujęzycznych
Pisanie	- poprawnie zapisuje wszystkie litery polskiego alfabetu,	- zapisuje dyktowane teksty, - opisuje wydarzenia,	- sporządza notatkę z tekstu czytanego, - swobodnie tworzy

	- przepisuje wyrazy i proste zdania, - pisze z pamięci i ze słuchu wyrazy i proste zdania, - zapisuje proste informacje o sobie, - pisze według wzoru proste teksty na znane mu tematy (np. związane z jego zainteresowaniami), - tworzy krótką, na ogół poprawną, kilkuzdaniową wypowiedź składającą się z prostych zdań (opis, dialog, pozdrowienia, życzenia), - stosuje podstawowe formuły grzecznościowe, - na ogół pisze poprawnie ortograficznie i stosuje poprawną interpunkcję	swoje przeżycia i doświadczenia, - tworzy wypowiedź związaną z poznаныmi utworami literackimi i innymi tekstami kultury oraz na znane mu tematy (np. o jego zainteresowaniach), - tworzy proste wypowiedzi pisemne w wybranych formach gatunkowych (opis, charakterystyka, opowiadanie, dialog, list prywatny, kartka z dziennika, ogłoszenie, zaproszenie, życzenia, notatka), - sporządza plan wypowiedzi, - stosuje formuły grzecznościowe, - pisze poprawnie pod względem ortograficznym i interpunkcyjnym	wypowiedzi pisemne w poznanych formach gatunkowych, stosując urozmaicone słownictwo, - stosuje w wypowiedzi pisemnej odpowiednią kompozycję i układ graficzny, - posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka, - pisze poprawnie pod względem ortograficznym i interpunkcyjnym

Kompetencje językowe (od 14 lat)			
Kompetencje	A - poziom podstawowy	B - poziom średni (średnio zaawansowany)	C - poziom zaawansowany
1	2	3	4
Słuchanie	Uczeń: - rozróżnia większość głosek języka polskiego, - rozumie polecenia i proste wypowiedzi monologowe i dialogowe, w tym nadawane za pomocą środków audiowizualnych, - rozumie proste utwory literackie (zwłaszcza pisane współczesną polszczyzną) i inne teksty	Uczeń: - rozróżnia głoski języka polskiego z wyjątkiem najtrudniejszych, - rozumie wypowiedzi monologowe i dialogowe, w tym nadawane za pomocą środków audiowizualnych, - rozumie utwory literackie i inne teksty kultury, - rozumie wypowiedzi	Uczeń: - rozróżnia wszystkie głoski języka polskiego, - rozumie wypowiedzi o złożonej strukturze, w tym nadawane za pomocą środków audiowizualnych, i odbiera zawarte w nich informacje zarówno jawne, jak i ukryte, - rozumie utwory literackie (z różnych epok) i inne teksty kultury,

	kultury, - rozumie proste wypowiedzi informacyjne i użytkowe, - rozpoznaje intencję wypowiedzi (np. aprobatę, dezaprobatę) wspomaganą intonacją lub gestem	informacyjne i użytkowe oraz odróżnia informacje o faktach od opinii, - rozumie intencję wypowiedzi (np. aprobatę, dezaprobatę, prowokację) oraz rozpoznaje środki językowe służące jej wyrażeniu	- rozumie wypowiedzi o charakterze popularnonaukowym i publicystycznym, - rozumie jawną i ukrytą intencję wypowiedzi (sugestię i manipulację językową oraz ironię), - rozpoznaje środki językowe pełniące różne funkcje stylistyczne
Mówienie	- wymawia poznane słowa w sposób na ogół zrozumiały, - tworzy samodzielnie na ogół poprawną kilkuzdaniową wypowiedź, - porozumiewa się w typowych sytuacjach komunikacyjnych, - w prosty sposób wypowiada się (opisuje swoje reakcje) na temat poznanych tekstów kultury, - stosuje formuły grzecznościowe, - odtwarza teksty z pamięci	- mówi w sposób na ogół zrozumiały i stosuje akcent zdaniowy, - swobodnie i spontanicznie porozumiewa się w różnych sytuacjach, stosując właściwe formy komunikowania się, - formułuje spójną wypowiedź na tematy związane z otaczającą rzeczywistością, opowiada o własnych doświadczeniach, opisuje ludzi, przedmioty, miejsca i sytuacje, - streszcza, omawia przeczytane utwory literackie i inne teksty kultury, wskazuje ich temat, problematykę, charakteryzuje postaci, przedstawia przebieg akcji oraz tworzy spójne, dłuższe wypowiedzi na zadany lub wybrany przez siebie temat, - uczestniczy w dyskusji na znany sobie temat, potrafi przedstawić swój punkt widzenia i uzasadnia własne zdanie, - stosuje podstawowe zasady etykiety językowej, dostosowując odmianę i styl języka do sytuacji, w której się	- poprawnie wymawia słowa i zdania, - wypowiada się spontanicznie, płynnie i logicznie, - prezentuje fabułę i charakteryzuje postać mówiącą, wypowiada się precyzyjnie w rozmaitych formach, - w dyskusji, wystąpieniu publicznym formułuje swoje zdanie, uzasadnia je i broni go, podejmuje polemikę, - przestrzega zasad etykiety językowej, dostosowuje sposób wyrażania do stylu właściwego dla danej sytuacji, - recytuje utwory literackie, interpretując je głosowo

		wypowiada, - recytuje utwory literackie, dbając o prawidłową intonację	
Czytanie	- zna wszystkie litery i odpowiadające im głoski, - czyta na głos i cicho proste teksty literackie i nieliterackie, - rozumie proste teksty informacyjne i użytkowe, - rozumie proste utwory literackie oraz inne teksty kultury, - wyodrębnia części składowe całego tekstu i akapitu (wstęp, rozwinięcie, zakończenie), - odróżnia w prostym tekście informacje ważne od drugorzędnych, - korzysta ze słowników i encyklopedii	- czyta na głos, prawidłowo akcentując wyrazy, i stosuje akcent zdaniowy, - rozumie dłuższe teksty informacyjne oraz użytkowe, - rozpoznaje podstawowe funkcje wypowiedzi, - wyszukuje informacje według wskazanego kryterium i porządkuje je, - rozumie dłuższe utwory literackie oraz inne teksty kultury, - wskazuje i charakteryzuje podstawowe kategorie świata przedstawionego, - rozpoznaje jawną i ukrytą intencję wypowiedzi (np. aprobatę, dezaprobatę, sugestię), - dostrzega w wypowiedzi ewentualne przejawy manipulacji, - w tekście argumentacyjnym wskazuje tezę, argumenty, przykłady i wnioski	- rozumie utwory literackie i inne teksty kultury, a w ich interpretacji uwzględnia różne konteksty, - identyfikuje elementy konstrukcyjne struktury tekstu literackiego i dostrzega relacje między nimi, - odczytuje sens całego tekstu i wydzielonych fragmentów oraz ich funkcję na tle całości, - rozpoznaje jawną i ukrytą intencję wypowiedzi, ironię i manipulację językową, - czyta wybrane utwory literackie (z różnych epok), - korzysta z rozmaitych źródeł informacji
Pisanie	- poprawnie zapisuje wszystkie litery polskiego alfabetu, przepisuje wyrazy i proste zdania, - pisze z pamięci i ze słuchu wyrazy i proste zdania, - zapisuje proste informacje o sobie, - w prosty sposób nazywa swoje emocje i opisuje swoje doświadczenia,	- zapisuje dyktowane teksty, - tworzy podstawowe formy użytkowe (list oficjalny, podanie, życiorys), - opowiada o rzeczywistych lub fikcyjnych zdarzeniach i doświadczeniach oraz opisuje uczucia, - tworzy wypowiedzi pisemne w poznanych	- sporządza notatkę z tekstu słuchanego i czytanego, - tworzy formy użytkowe (list oficjalny, podanie, życiorys, CV, list motywacyjny), - przedstawia (opracowuje w pełni) dowolnie wybrany temat, zwracając uwagę na strukturę wypowiedzi, - wypowiada się w różnych formach gatunkowych (list

	- tworzy proste, kilkudzaniowe wypowiedzi (opis, dialog, pozdrowienia, życzenia, list prywatny, krótka wiadomość), - tworzy kilkudzaniową, na ogół poprawną, wypowiedź na znane mu tematy (np. związane z jego zainteresowaniami lub doświadczeniami), - w prosty sposób wypowiada się (opisuje swoje reakcje) na temat poznanych tekstów kultury, - stosuje formuły grzecznościowe, - na ogół pisze poprawnie pod względem ortograficznym i interpunkcyjnym, posługując się słownikiem ortograficznym	formach gatunkowych, stosując urozmaicone słownictwo, - tworzy spójną pod względem logicznym i składniowym wypowiedź na zadany temat, - przedstawia własną opinię na temat poznanych tekstów kultury i uzasadnia ją, - posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka, - stosuje formuły grzecznościowe, - pisze poprawnie pod względem ortograficznym i interpunkcyjnym, posługując się słownikiem ortograficznym	prywatny, dziennik, streszczenie, w tym streszczenie tekstu argumentacyjnego, sprawozdanie, rozprawka), stosując urozmaicone słownictwo, - analizuje i interpretuje wskazane utwory literackie oraz inne teksty kultury, - stosuje formuły grzecznościowe odpowiednie do sytuacji, - stosuje obowiązujące normy poprawnościowe, posługując się słownikami, - redaguje i edytuje własny tekst

Kręgi tematyczne		
5-9 lat	10-13 lat	od 14 lat
1	2	3
Ja i moi bliscy: - podstawowe informacje o sobie (imię, nazwisko, wiek, miejsce zamieszkania); - wygląd zewnętrzny; - umiejętności i zainteresowania; - emocje, marzenia, świat wyobraźni; - najbliższa rodzina; - przyjaciele, koledzy	Ja i moi bliscy: - dane osobowe (imię, nazwisko, wiek, adres, data i miejsce urodzenia); - wygląd zewnętrzny i cechy charakteru; - zainteresowania, hobby; - uczucia, emocje, marzenia, świat wyobraźni; - zawody i umiejętności; - rodzina i relacje rodzinne; - przyjaciele, koledzy, znajomi	Ja i moi bliscy: - dane osobowe (imię, nazwisko, wiek, adres, data i miejsce urodzenia, wykształcenie); - wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, talenty i zdolności; - zainteresowania, hobby, pasje; - uczucia, emocje, marzenia, plany; - praca i kariera; - rodzina, relacje rodzinne i stopnie pokrewieństwa; - życie towarzyskie; - konflikty i problemy (w tym

		problemy etyczne)
Dom i otoczenie: - dom (pomieszczenia, meble); - zabawki; - podwórko, plac zabaw; - ciekawe miejsca	Dom i otoczenie: - dom (pomieszczenia, wyposażenie); - otoczenie domu (ogród, ulica); - najbliższa okolica; - atrakcje w miejscu zamieszkania	Dom i otoczenie: - dom i otoczenie domu; - miejsce zamieszkania i okolice; - urzędy i instytucje; - atrakcje w miejscu zamieszkania i okolicy
Życie codzienne: - kalendarz (miesiące, dni tygodnia, godziny, pory dnia); - podstawowe czynności dnia codziennego; - moja klasa i obowiązki szkolne; - gry, zabawy, koła zainteresowań; - żywienie (artykuły spożywcze, posiłki i potrawy); - zakupy (kupowanie, sprzedawanie, cyfry i liczby); - usługi (np. biblioteka); - ubranie (części garderoby)	Życie codzienne: - kalendarz (miesiące, dni tygodnia, godziny, pory dnia, plan dnia/tygodnia/miesiąca); - codzienne czynności i obowiązki; - moja klasa i szkoła; - rozrywki (np. kino, park rozrywki); - żywienie (artykuły spożywcze, posiłki i potrawy, ich przygotowanie, sposoby odżywiania się); - zakupy (sklepy, towary, miary i wagi, pieniądze); - usługi (np. poczta, fryzjer); - ubranie i moda	Życie codzienne: - kalendarz (miesiące, dni tygodnia, godziny, pory dnia, lata, wieki, plan dnia/tygodnia/miesiąca); - codzienne czynności i obowiązki (domowe, szkolne, koleżeńskie); - klasa, szkoła, system edukacji; - sposoby spędzania wolnego czasu (np. kino, teatr, klub); - żywienie (artykuły spożywcze, posiłki i potrawy, lokale gastronomiczne, sposoby odżywiania się); - zakupy (sklepy, towary, miary i wagi, pieniądze, reklama, reklamacja); - usługi (np. bank, punkty naprawy); - ubranie, moda i styl
Zdrowie i sport: - najważniejsze części ciała; - czystość i schludność; - samopoczucie; - umiejętności sportowe	Zdrowie i sport: - części ciała; - higiena osobista; - choroby i leczenie; - zdrowa żywność; - dyscypliny i wydarzenia sportowe; - sprzęt i obiekty sportowe	Zdrowie i sport: - budowa człowieka; - higiena osobista; - choroby i leczenie, wypadki; - uzależnienia; - zdrowy styl życia, dieta; - dyscypliny i wydarzenia sportowe; - sprzęt i obiekty sportowe
Podróże i turystyka: - wakacje; - ciekawostki turystyczne; - komunikacja lokalna	Podróże i turystyka: - wakacje, wypoczynek; - znane miejsca, obiekty; - informacja turystyczna; - środki transportu	Podróże i turystyka: - planowanie wypoczynku i podróży; - znane miejsca i zabytki; - informacja turystyczna;

		- baza turystyczna; - transport
Środowisko naturalne: - pogoda, pory roku; - rośliny i zwierzęta	Środowisko naturalne: - klimat, pogoda, pory roku; - rośliny i zwierzęta; - ochrona przyrody	Środowisko naturalne: - klimat, pogoda, pory roku; - świat roślin i zwierząt; - krajobraz; - ekologia; - katastrofy naturalne; - przestrzeń kosmiczna
Technika, media: - domowe urządzenia techniczne; - telewizja, radio, Internet	Technika, media: - odkrycia i wynalazki; - urządzenia techniczne; - radio, telewizja, prasa, Internet	Technika, media: - rozwój techniki i informatyki; - motoryzacja i telekomunikacja; - radio, telewizja, prasa, Internet
Wiedza o Polsce: - symbole narodowe; - znani Polacy; - święta i zwyczaje; - polonica w miejscu zamieszkania	Wiedza o Polsce: - wybitni twórcy kultury i ich dzieła; - święta, tradycje i zwyczaje; - polonica w miejscu zamieszkania	Wiedza o Polsce: - twórcy kultury i ich dzieła; - święta, tradycje i zwyczaje, rocznice; - polonica w miejscu zamieszkania i okolicy
Język nauki: - podstawowe terminy z zakresu wiedzy o języku; - podstawowe terminy z zakresu wiedzy o literaturze; - podstawowe terminy historyczne i geograficzne	Język nauki: - podstawowe terminy z zakresu wiedzy o języku; - podstawowe terminy z zakresu wiedzy o literaturze; - podstawowe terminy historyczne i geograficzne	Język nauki: - podstawowe terminy z zakresu wiedzy o języku; - podstawowe terminy z zakresu wiedzy o literaturze; - podstawowe terminy historyczne i geograficzne

WIEDZA O POLSCE

(elementy historii, geografii, wiedzy o społeczeństwie)

II etap edukacyjny (klasy IV-VI szkoły podstawowej)

Cele kształcenia - wymagania ogólne

Uczeń zdobywa podstawowe wiadomości na temat historii Polski od przyjęcia chrześcijaństwa do czasów Solidarności i odzyskania suwerenności w 1989 r., które pozwolą mu lepiej poznać kraj jego pochodzenia oraz dostrzec związki teraźniejszości z przeszłością. Zdobywa podstawowe informacje o kulturze i społeczeństwie, a także geografii Polski; zdobyta wiedza pozwoli mu na identyfikację z kulturą i tradycją polską. Rozbudza swoje zainteresowania

dziejami Polski, stawia pytania dotyczące przyczyn i skutków analizowanych wydarzeń historycznych i współczesnych; posługuje się zdobytymi pojęciami, przedstawiając własne stanowisko i próbując je uzasadnić.

Treści nauczania - wymagania szczegółowe

1. Państwo polskie za Piastów. Uczeń:
 - 1) wskazuje na mapie Gniezno i państwo Mieszka I;
 - 2) opisuje panowanie Mieszka I, umiejscawiając je w czasie i używając pojęć: plemię, gród, drużyna, książę; opowiada historię zjazdu gnieźnieńskiego, uwzględniając postacie św. Wojciecha, Bolesława Chrobrego i Ottona III;
 - 3) wskazuje na mapie Kraków i państwo Kazimierza Wielkiego, umiejscawiając je w czasie; opowiada o panowaniu Kazimierza Wielkiego z uwzględnieniem powstania Akademii Krakowskiej.
2. Mikołaj Kopernik i jego odkrycie. Uczeń:
 - 1) opowiada o życiu Mikołaja Kopernika, używając pojęć: uczony, astronom, odkrycie naukowe;
 - 2) opisuje i umieszcza w czasie odkrycie Mikołaja Kopernika, wyjaśniając, co znaczy powiedzenie: "Wstrzymał Słońce, ruszył Ziemię".
3. Jadwiga i Jagiełło. Uczeń:
 - 1) wskazuje na mapie Wielkie Księstwo Litewskie;
 - 2) wyjaśnia przyczyny unii polsko-litewskiej;
 - 3) charakteryzuje osobę Jadwigi i wymienia jej zasługi dla kultury polskiej; opowiada o przyczynach i skutkach bitwy pod Grunwaldem.
4. Dwór Jagiellonów. Uczeń opisuje życie dworskie na Wawelu w okresie panowania dwóch ostatnich Jagiellonów, używając pojęć: dwór, paziowie, komnata, arras.
5. Polski szlachcic. Uczeń:
 - 1) charakteryzuje obowiązki szlachcica wobec państwa, używając pojęć: sejm, sejmik, pospolite ruszenie;
 - 2) opisuje działalność gospodarczą polskiej szlachty, używając pojęć: folwark, pańszczyzna, kmiecie, spichlerz, spław rzeczny - Wisłą do Gdańska.
6. Rzeczpospolita Obojga Narodów. Uczeń:
 - 1) wyjaśnia, na czym polegała unia lubelska i wskazuje na mapie Rzeczypospolitą Obojga Narodów;
 - 2) opisuje, w jaki sposób dokonywano wyboru króla, używając pojęć: elekcja, pole elekcyjne, koronacja.
7. Rzeczpospolita w XVII w. Uczeń:
 - 1) sytuuje w czasie i omawia wydarzenia potopu szwedzkiego z uwzględnieniem obrony Częstochowy i postaci Stefana Czarnieckiego;
 - 2) sytuuje w czasie i opisuje wyprawę wiedeńską Jana III Sobieskiego, używając pojęć: oblężenie, odsiecz, sułtan, husaria.
8. Upadek I Rzeczypospolitej. Uczeń:
 - 1) podaje przykłady naprawy państwa polskiego za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego z uwzględnieniem Konstytucji 3 maja;
 - 2) omawia i sytuuje w czasie wydarzenia powstania kościuszkowskiego, używając pojęć: naczelnik powstania, przysięga Kościuszki, kosynierzy;
 - 3) wyjaśnia, w jakich okolicznościach doszło do upadku państwa polskiego, podaje datę III rozbioru.
9. Formy walki o niepodległość. Uczeń:
 - 1) umiejscawia w czasie powstanie listopadowe i powstanie styczniowe;
 - 2) wymienia cele walki powstańców oraz przykłady represji zastosowanych wobec

- społeczeństwa po przegranych powstaniach; omawia na wybranym przykładzie walkę o język polski w nauczaniu;
- 3) zbiera z różnych źródeł informacje o zasługach dla kultury polskiej: Fryderyka Chopina, Adama Mickiewicza, Marii Skłodowskiej-Curie, Heleny Modrzejewskiej, Jana Matejki, Stanisława Moniuszki, Henryka Sienkiewicza i Stanisława Wyspiańskiego;
 - 4) wskazuje na mapie państwa, które przyjęły najwięcej emigrantów z ziem polskich w XIX w.;
 - 5) rozróżnia emigrację polityczną i zarobkową.
10. Odrodzenie państwa polskiego. Uczeń:
- 1) wskazuje na mapie granice II Rzeczypospolitej oraz wymienia jej sąsiadów;
 - 2) wymienia czynniki decydujące o odzyskaniu niepodległości przez Polskę;
 - 3) zbiera informacje o zasługach dla państwa polskiego Józefa Piłsudskiego i Romana Dmowskiego.
11. Polska w II wojnie światowej. Uczeń:
- 1) wskazuje na mapie państwa, które dokonały agresji na Polskę;
 - 2) charakteryzuje życie ludności na okupowanych terytoriach Polski, z uwzględnieniem losów ludności żydowskiej;
 - 3) omawia formy oporu społeczeństwa wobec okupantów;
 - 4) opisuje postawę ludności cywilnej i żołnierzy powstańczej Warszawy.
12. Polska Rzeczpospolita Ludowa. Uczeń:
- 1) wskazuje na mapie granice Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i wymienia jej sąsiadów;
 - 2) opowiada o Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, używając pojęć: odbudowa zniszczeń wojennych, zależność od ZSRR, dyktatura partii komunistycznej, opozycja demokratyczna.
13. Solidarność i powstanie III Rzeczypospolitej. Uczeń:
- 1) wskazuje na mapie III Rzeczpospolitą i jej sąsiadów;
 - 2) opisuje powstanie i działania Solidarności, używając określeń: strajk, walka bez przemocy, stan wojenny, "Okragły Stół";
 - 3) wyjaśnia, jakie najważniejsze zmiany zaszły w Polsce w 1989 r.
14. Krajobrazy Polski i Europy. Uczeń:
- 1) rozpoznaje na mapie hipsometrycznej niziny, wyżyny i góry;
 - 2) charakteryzuje wybrane krajobrazy Polski: gór wysokich, wyżyny wapiennej, nizinny, pojezierny, nadmorski, podaje przykłady zależności między cechami krajobrazu a formami działalności człowieka;
 - 3) wymienia formy ochrony przyrody stosowane w Polsce, wskazuje na mapie parki narodowe;
 - 4) wymienia najważniejsze walory turystyczne największych miast Polski, ze szczególnym uwzględnieniem Warszawy, Krakowa, Gdańska;
 - 5) lokalizuje na mapie Europy: Polskę oraz państwa sąsiadujące z Polską i ich stolice.
15. Ojczyzna. Uczeń:
- 1) wymienia i tłumaczy znaczenie najważniejszych świąt narodowych, symboli państwowych i miejsc ważnych dla pamięci narodowej; wskazuje na mapie i opisuje główne regiony Polski;
 - 2) wymienia miejsca największych skupisk Polaków na świecie.
16. Państwo. Uczeń:
- 1) wyjaśnia, w czym wyraża się demokratyczny charakter państwa polskiego, używając pojęć: wolne wybory, wolność słowa, wolne media, konstytucja;
 - 2) wymienia organy władzy w Rzeczypospolitej Polskiej: parlament, prezydent, rząd, sądy i omawia najważniejszą funkcję każdego z tych organów w systemie politycznym;
 - 3) podaje przykłady praw i obowiązków obywateli Rzeczypospolitej Polskiej.
17. Społeczeństwo. Uczeń:

- 1) opisuje różne grupy społeczne, wskazując ich role w społeczeństwie;
 - 2) podaje przykłady ważnych problemów współczesnej Polski, korzystając z różnych źródeł informacji (od osób dorosłych, z prasy, radia, telewizji, Internetu).
18. Wspólnota europejska. Uczeń opowiada o uczestnictwie Polski we wspólnocie europejskiej oraz rozpoznaje symbole unijne: flagę i hymn Unii Europejskiej (Oda do radości).

III etap edukacyjny (gimnazjum)

Cele kształcenia - wymagania ogólne w zakresie historii i wiedzy o społeczeństwie

1. Chronologia historyczna: uczeń sytuuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w czasie oraz porządkuje je i ustala związki poprzedzania, równoczesności i następstwa; dostrzega zmiany w życiu społecznym oraz ciągłość w rozwoju kulturowym i cywilizacyjnym.
2. Analiza i interpretacja historyczna: uczeń wyszukuje oraz porównuje informacje pozyskane z różnych źródeł i formułuje wnioski; wyjaśnia związki przyczynowo-skutkowe analizowanych wydarzeń, zjawisk i procesów historycznych; wyjaśnia znaczenie poznawania przeszłości dla rozumienia świata współczesnego.
3. Tworzenie narracji historycznej: uczeń tworzy narrację historyczną, integrując informacje pozyskane z różnych źródeł; tworzy krótkie wypowiedzi: plan, notatkę, rozprawkę, prezentację; przedstawia argumenty uzasadniające własne stanowisko.

Treści nauczania - wymagania szczegółowe w zakresie historii.

1. Polska pierwszych Piastów. Uczeń:
 - 1) sytuuje w czasie i przestrzeni państwo pierwszych Piastów;
 - 2) wyjaśnia okoliczności przyjęcia chrztu przez Piastów oraz następstwa kulturowe, społeczne i polityczne chrystianizacji Polski;
 - 3) ocenia dokonania pierwszych Piastów w dziedzinie polityki, gospodarki i kultury.
2. Polska dzielnicowa i zjednoczona. Uczeń:
 - 1) sytuuje w czasie i przestrzeni Polskę okresu rozbicia dzielnicowego;
 - 2) opisuje postanowienia statutu Bolesława Krzywoustego;
 - 3) porządkuje i sytuuje w czasie najważniejsze wydarzenia związane z relacjami polsko-krzyżackimi w epoce Piastów;
 - 4) ocenia dokonania Kazimierza Wielkiego w dziedzinie polityki wewnętrznej (system obronny, urbanizacja kraju, prawo, nauka) oraz w polityce zagranicznej.
3. Polska w dobie unii z Litwą. Uczeń:
 - 1) wyjaśnia przyczyny i ocenia następstwa unii Polski z Litwą;
 - 2) porządkuje i sytuuje w czasie najważniejsze wydarzenia związane z relacjami polsko-krzyżackimi w epoce Jagiellonów;
 - 3) charakteryzuje rozwój uprawnień stanu szlacheckiego.
4. Polska i Litwa w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń:
 - 1) ocenia politykę zagraniczną ostatnich Jagiellonów;
 - 2) przedstawia okoliczności zawarcia unii realnej pomiędzy Polską a Litwą i jej główne postanowienia oraz wskazuje na mapie terytorium Rzeczypospolitej Obojga Narodów;
 - 3) charakteryzuje stosunki wyznaniowe w państwie polsko-litewskim i wyjaśnia ich specyfikę na tle europejskim;
 - 4) przedstawia największe osiągnięcia piśmiennictwa polskiego epoki renesansu, uwzględniając twórczość Mikołaja Reja, Jana Kochanowskiego, Andrzeja Frycza Modrzewskiego;
 - 5) rozpoznaje reprezentatywne obiekty sztuki renesansowej na ziemiach polskich.
5. Społeczeństwo i ustrój Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń:

- 1) wymienia instytucje ustrojowe demokracji szlacheckiej i charakteryzuje ich kompetencje;
 - 2) wyjaśnia okoliczności uchwalenia oraz główne założenia konfederacji warszawskiej i artykułów henrykowskich;
 - 3) przedstawia zasady wolnej elekcji;
 - 4) ocenia charakter zmian systemu polityczno-ustrojowego Rzeczypospolitej w XVII w.
6. Rzeczpospolita Obojga Narodów i jej sąsiedzi w XVII w. Uczeń:
 - 1) wyjaśnia główne przyczyny wojen Rzeczypospolitej ze Szwecją, Turcją i Rosją;
 - 2) ocenia społeczno-gospodarcze i polityczne następstwa wojen w XVII w.;
 - 3) wyjaśnia przyczyny i wskazuje przejawy kryzysu politycznego i społeczno-gospodarczego Rzeczypospolitej w drugiej połowie XVII w.
 7. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVIII w. Uczeń:
 - 1) przedstawia przyczyny i przejawy kryzysu państwa polskiego w czasach saskich;
 - 2) wyjaśnia zmiany położenia międzynarodowego Rzeczypospolitej w XVIII w.
 8. Rzeczpospolita w dobie stanisławowskiej. Uczeń:
 - 1) przedstawia okoliczności powstania, zadania i osiągnięcia Komisji Edukacji Narodowej;
 - 2) sytuuje w czasie obrady Sejmu Wielkiego oraz uchwalenie Konstytucji 3 Maja;
 - 3) wymienia reformy Sejmu Wielkiego oraz postanowienia Konstytucji 3 Maja;
 - 4) wyjaśnia okoliczności zawiązania konfederacji targowickiej i ocenia jej następstwa;
 - 5) rozpoznaje charakterystyczne cechy polskiego oświecenia.
 9. Walka o utrzymanie niepodległości w ostatnich latach XVIII w. Uczeń:
 - 1) sytuuje w czasie I, II i III rozbiór Rzeczypospolitej i wskazuje na mapie zmiany terytorialne po każdym rozbiorze;
 - 2) przedstawia cele i następstwa powstania kościuszkowskiego;
 - 3) rozróżnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej.
 10. Sprawa polska w epoce napoleońskiej i na kongresie wiedeńskim. Uczeń:
 - 1) wyjaśnia okoliczności utworzenia Legionów Polskich i Księstwa Warszawskiego;
 - 2) opisuje cechy ustrojowe i terytorium Księstwa Warszawskiego;
 - 3) ocenia politykę Napoleona wobec sprawy polskiej oraz postawę Polaków wobec Napoleona;
 - 4) przedstawia zasady i postanowienia kongresu wiedeńskiego, uwzględniając jego decyzje w sprawie polskiej.
 11. Ziemie polskie po kongresie wiedeńskim. Uczeń:
 - 1) charakteryzuje ustrój Królestwa Polskiego;
 - 2) ocenia osiągnięcia Królestwa Polskiego w gospodarce, kulturze i szkolnictwie.
 12. Społeczeństwo dawnej Rzeczypospolitej w okresie powstań narodowych. Uczeń:
 - 1) sytuuje w czasie i przestrzeni powstanie listopadowe i powstanie styczniowe;
 - 2) przedstawia przyczyny oraz porównuje przebieg i charakter powstań narodowych;
 - 3) rozróżnia bezpośrednie i długofalowe następstwa powstańczych ruchów narodowych;
 - 4) charakteryzuje główne nurty i postaci Wielkiej Emigracji.
 13. Życie pod zaborami. Uczeń:
 - 1) wyjaśnia cele i opisuje metody działań zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej;
 - 2) charakteryzuje i ocenia zróżnicowane postawy społeczeństwa wobec zaborców;
 - 3) porównuje warunki życia społeczeństwa w trzech zaborach w II poł. XIX w., uwzględniając możliwości prowadzenia działalności społecznej i rozwoju narodowego;
 - 4) przedstawia główne nurty życia politycznego pod zaborami w końcu XIX w.
 14. Sprawa polska w I wojnie światowej. Uczeń:
 - 1) charakteryzuje stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej oraz opisuje poglądy zwolenników różnych orientacji politycznych;
 - 2) ocenia wysiłek zbrojny Polaków;

- 3) wyjaśnia międzynarodowe uwarunkowania sprawy polskiej.

Cele kształcenia - wymagania ogólne w zakresie geografii

Uczeń poznaje najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Polski. Zdobywa wiedzę o miastach i regionach Polski. Poznaje przyczyny zróżnicowania gospodarczego Polski. Korzysta z atlasu Polski i rozbudza swoje zainteresowania krajem przodków i regionem Polski, z którego pochodzi jego rodzina.

Treści nauczania i wymagania szczegółowe w zakresie geografii i wiedzy o społeczeństwie.

1. Polska na mapie Europy. Uczeń:
 - 1) pokazuje Polskę na mapie Europy;
 - 2) opisuje położenie Polski, granice oraz wskazuje na mapie jej sąsiadów;
 - 3) rozpoznaje główne regiony przyrodnicze Polski oraz wskazuje je na mapie;
 - 4) pokazuje na mapie niziny, wyżyny i góry;
 - 5) wskazuje na mapie Morze Bałtyckie oraz najważniejsze polskie jeziora i rzeki.
2. Moja Ojczyzna. Uczeń:
 - 1) opisuje miejsce i region, z którego pochodzi jego rodzina, opisuje jego środowisko przyrodnicze i tradycje regionalne;
 - 2) zbiera informacje o cechach środowiska geograficznego tego regionu i ludziach tam mieszkających;
 - 3) posługuje się mapą regionu oraz wskazuje na niej najważniejsze miejscowości, rzeki, obiekty historyczne;
 - 4) opisuje ten region na mapie.
3. Krajobrazy Polski. Uczeń:
 - 1) opisuje cechy klimatu Polski; wyjaśnia, na czym polegają zmiany krajobrazów polskich w roku kalendarzowym;
 - 2) opisuje wybrane krajobrazy w różnych porach roku;
 - 3) opisuje formy ochrony przyrody stosowane w Polsce, wymienia i wskazuje na mapie parki narodowe;
 - 4) opisuje wybrany park narodowy.
4. Człowiek i jego działalność gospodarcza. Uczeń:
 - 1) opowiada o rozmieszczeniu ludności na podstawie mapy Polski;
 - 2) wymienia największe miasta Polski i wskazuje je na mapie;
 - 3) wymawia poprawnie ich nazwy;
 - 4) wymienia najważniejsze walory turystyczne największych miast Polski;
 - 5) opisuje krajobraz wiejski i rolniczy w Polsce; wymienia najważniejsze rośliny uprawne i zwierzęta hodowlane;
 - 6) identyfikuje tradycyjne potrawy polskiej kuchni;
 - 7) wymienia najważniejsze surowce mineralne eksploatowane w Polsce;
 - 8) podaje przykłady aktualnych problemów społeczno-gospodarczych współczesnej Polski, korzystając z różnych źródeł informacji (od osób dorosłych, z prasy, radia, telewizji, Internetu);
 - 9) wymienia mniejszości narodowe i etniczne żyjące w Polsce, na wybranych przykładach opisuje ich kulturę i tradycje.
5. Polska we współczesnym świecie. Uczeń:
 - 1) opisuje położenie Polski w Unii Europejskiej;
 - 2) zna przebieg wschodniej granicy Unii Europejskiej;
 - 3) rozpoznaje na mapie Europy połączenia kolejowe, drogowe i lotnicze Polski z innymi

- krajami, w tym z krajem zamieszkania;
- 4) lokalizuje na mapie największe skupiska Polonii; wyjaśnia przyczyny powstania polskiej diaspory.
6. Współczesne społeczeństwo polskie. Uczeń: charakteryzuje - odwołując się do przykładów - wybrane warstwy społeczne, grupy zawodowe i ich style życia, omawia problemy i perspektywy życiowe młodych Polaków (na podstawie samodzielnie zebranych informacji).
 7. Obywatelstwo polskie i udział obywateli w życiu publicznym. Uczeń:
 - 1) wyjaśnia, jak człowiek staje się obywatelem w sensie formalnym (prawo ziemi, prawo krwi, nadanie obywatelstwa);
 - 2) podaje przykłady uprawnień i obowiązków wynikających z posiadania polskiego obywatelstwa;
 - 3) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym;
 - 4) wskazuje, czym powinien kierować się obywatel, podejmując decyzje wyborcze; krytycznie analizuje ulotki, hasła i spoty wyborcze.
 8. Naród i mniejszości narodowe. Uczeń:
 - 1) wyjaśnia, co dla niego oznacza być Polakiem (lub członkiem innej wspólnoty narodowej) i czym obywatelstwo różni się od narodowości;
 - 2) wyjaśnia, uwzględniając wielonarodowe tradycje Polski, jaki wpływ na kształtowanie narodu mają wspólne dzieje, kultura, język i tradycja.
 9. Patriotyzm dzisiaj. Uczeń:
 - 1) wyjaśnia, co łączy człowieka z wielką i małą ojczyzną, i omawia te więzi na własnym przykładzie, wyjaśnia, odwołując się do wybranych przykładów, czym według niego jest patriotyzm, porównuje tę postawę z nacjonalizmem, szowinizmem i kosmopolityzmem;
 - 2) rozważa, w jaki sposób stereotypy i uprzedzenia utrudniają dziś relacje między narodami;
 - 3) uzasadnia, że można równocześnie być Polakiem, Europejczykiem i członkiem społeczności światowej.

IV etap edukacyjny (liceum ogólnokształcące)

Cele kształcenia - wymagania ogólne w zakresie historii i wiedzy o społeczeństwie

Uczeń zdobywa usystematyzowaną wiedzę na temat historii Polski od odzyskania niepodległości w 1918 r. do czasów współczesnych, która pozwoli mu lepiej poznać historię najnowszej Polski oraz dostrzec korzenie wielu współczesnych zjawisk politycznych, społecznych i kulturowych. Zdobycie usystematyzowaną wiedzę o kulturze i społeczeństwie polskim w XX w.

1. Chronologia historyczna: uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z dziejów ojczystych w XX w.; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń, a także ciągłość procesów historycznych.
2. Analiza i interpretacja historyczna: uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epoki i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródeł do wyjaśnienia problemów społecznych i historycznych; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.
3. Tworzenie narracji historycznej: uczeń tworzy narrację historyczną; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesów społeczno-historycznych; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.

Treści nauczania - wymagania szczegółowe w zakresie historii i wiedzy o społeczeństwie.

1. Odbudowa niepodległości i życie polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń:
 - 1) opisuje proces kształtowania się terytorium II Rzeczypospolitej, w tym powstanie wielkopolskie i powstania śląskie oraz plebiscyty, a także wojnę polsko-bolszewicką;
 - 2) rozpoznaje charakterystyczne cechy ustroju II Rzeczypospolitej zapisane w konstytucjach z 1921 r. i 1935 r.;
 - 3) wyjaśnia przyczyny kryzysu demokracji parlamentarnej w II Rzeczypospolitej;
 - 4) wyjaśnia uwarunkowania polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej;
 - 5) identyfikuje wielkie postaci polskiej sceny politycznej okresu międzywojnia: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego, Ignacego Jana Paderewskiego, Władysława Grabskiego, Eugeniusza Kwiatkowskiego, Wincentego Witosa;
 - 6) synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski z wydarzeniami historii powszechnej.
2. II Rzeczpospolita. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. Uczeń:
 - 1) opisuje społeczeństwo II Rzeczypospolitej, z uwzględnieniem struktury wyznaniowo-narodowościowej;
 - 2) opisuje trudności gospodarcze i sukcesy II Rzeczypospolitej, uwzględniając budowę Gdyni, utworzenie Centralnego Okręgu Przemysłowego, reformy Władysława Grabskiego oraz emigrację zarobkową;
 - 3) wymienia główne osiągnięcia kultury i nauki II Rzeczypospolitej.
3. Okupacja niemiecka i radziecka na ziemiach polskich. Uczeń:
 - 1) wyjaśnia przyczyny wybuchu II wojny światowej;
 - 2) opisuje przebieg i następstwa wojny obronnej Polski w 1939 r.;
 - 3) przedstawia politykę okupantów wobec narodu polskiego, uwzględniając zbrodnię katyńską, deportacje i łagry, obozy koncentracyjne i wywózki na roboty;
 - 4) charakteryzuje nazistowski plan eksterminacji Żydów oraz innych narodowości i grup społecznych, omawia powstanie w getcie warszawskim, uwzględniając postać Janusza Korczaka i Mordechaja Anielewicza, przedstawia udział Polaków w ratowaniu Żydów, organizację "Żegota", Irenę Sendlerową, Jana Karskiego;
 - 5) opisuje i ocenia stosunek społeczeństw i rządów państw Europy Zachodniej i Stanów Zjednoczonych do zagłady Żydów;
 - 6) opisuje organizację Polskiego Państwa Podziemnego oraz różne formy ruchu oporu, ze szczególnym uwzględnieniem działalności Armii Krajowej; identyfikuje przywódców Polskiego Państwa Podziemnego i bohaterów Armii Krajowej, między innymi: Stefana "Grota" Roweckiego, Tadeusza "Bora" Komorowskiego, Augusta Emila "Nila" Fieldorfa;
 - 7) przedstawia działania Stalina zmierzające do utworzenia komunistycznego ośrodka władzy w Polsce;
 - 8) wyjaśnia uwarunkowania polityczne i charakteryzuje czyn zbrojny powstania warszawskiego.
4. Polski rząd na wychodźstwie i sprawa polska w czasie II wojny światowej. Uczeń:
 - 1) przedstawia okoliczności powstania oraz działalność prezydenta i rządu polskiego na wychodźstwie;
 - 2) charakteryzuje udział Polaków w wysiłku militarnym aliantów, z uwzględnieniem osiągnięć polskich kryptologów, oraz sytuuje w czasie i przestrzeni działania wojsk polskich na różnych frontach wojny;
 - 3) opisuje i ocenia politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej (Teheran, Jałta, Poczdam);
 - 4) identyfikuje czołowe postaci polskiego rządu na emigracji i dowódców polskich sił zbrojnych okresu II wojny światowej: Władysława Raczkiewicza, Władysława

Sikorskiego, Stanisława Mikołajczyka, Władysława Andersa, Stanisława Maczka i Stanisława Sosabowskiego;

- 5) synchronizuje najważniejsze wydarzenia II wojny światowej w Polsce z wydarzeniami na świecie.
5. Polska w systemie komunistycznym. Uczeń:
 - 1) wskazuje granice państwa polskiego po II wojnie światowej;
 - 2) wyjaśnia okoliczności przejęcia władzy w Polsce przez komunistów;
 - 3) identyfikuje najważniejszych przywódców partii komunistycznej;
 - 4) charakteryzuje system represji stalinowskich w Polsce i ocenia jego skutki;
 - 5) charakteryzuje realia życia gospodarczego i społecznego w Polsce Ludowej;
 - 6) porównuje przyczyny i skutki kryzysów politycznych w 1956 r., 1968 r., 1970 r. i 1976 r.;
 - 7) charakteryzuje działalność opozycji demokratycznej w latach siedemdziesiątych;
 - 8) opisuje relacje państwo - Kościół i ocenia rolę Kościoła rzymskokatolickiego w życiu politycznym i społecznym; charakteryzuje sylwetkę prymasa Stefana Wyszyńskiego;
 - 9) charakteryzuje kulturę i życie codzienne w Polsce Ludowej.
6. Rozpad systemu komunistycznego w Polsce - polska droga do suwerenności. Uczeń:
 - 1) przedstawia znaczenie pontyfikatu Jana Pawła II dla przemian politycznych w Polsce;
 - 2) wyjaśnia przyczyny i skutki wydarzeń sierpniowych 1980 r.; opisuje rolę Solidarności w przemianach politycznych i ustrojowych;
 - 3) przedstawia okoliczności wprowadzenia i następstwa stanu wojennego;
 - 4) charakteryzuje reakcje społeczności międzynarodowej wobec wprowadzenia stanu wojennego, uwzględniając postawy polskiej emigracji;
 - 5) wyjaśnia genezę oraz wymienia najważniejsze postanowienia "Okrągłego Stołu";
 - 6) charakteryzuje przemiany polityczne, społeczno-gospodarcze i cywilizacyjno-kulturowe po 1989 r.;
 - 7) przedstawia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania procesu odbudowy demokratycznego państwa po 1989 r.;
 - 8) przedstawia okoliczności i ocenia znaczenie wstąpienia Polski do NATO i Unii Europejskiej;
 - 9) wskazuje czołowe postaci polskiej sceny politycznej po 1989 r.;
 - 10) synchronizuje najważniejsze wydarzenia z historii Polski w drugiej połowie XX w. z wydarzeniami europejskimi i powszechnymi.
7. Rzeczpospolita Polska jako demokracja konstytucyjna. Uczeń:
 - 1) wyjaśnia, co to znaczy, że konstytucja jest najwyższym aktem prawnym w Rzeczypospolitej Polskiej;
 - 2) omawia najważniejsze zasady ustroju Polski (suwerenność narodu, podział władzy, rządu prawa, pluralizm), korzystając z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej omawia podstawowe prawa i wolności w niej zawarte.
8. System wyborczy i partyjny. Uczeń:
 - 1) wyjaśnia, jak przeprowadzane są w Polsce wybory prezydenckie i parlamentarne;
 - 2) wymienia partie polityczne obecne w Sejmie; wskazuje te, które należą do koalicji rządzącej, i te, które pozostają w opozycji.
9. Władza ustawodawcza i władza wykonawcza w Polsce. Uczeń:
 - 1) przedstawia zadania i zasady funkcjonowania polskiego parlamentu, w tym sposób tworzenia ustaw;
 - 2) sporządza, na podstawie obserwacji wybranych obrad parlamentu, notatkę prasową o przebiegu tych obrad i przygotowuje krótkie wystąpienie sejmowe w wybranej sprawie;
 - 3) wskazuje najważniejsze zadania prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i wyszukuje w środkach masowego przekazu informacje o działaniach urzędującego prezydenta;
 - 4) wyjaśnia, jak powoływany jest i czym zajmuje się rząd polski;
 - 5) podaje nazwisko premiera, wyszukuje nazwiska ministrów i zadania wybranych

ministerstw.

10. Polska w Unii Europejskiej i relacje Polski z innymi państwami. Uczeń:
 - 1) przedstawia najważniejsze kierunki polskiej polityki zagranicznej (stosunki z państwami Unii Europejskiej i Stanami Zjednoczonymi, relacje z sąsiadami);
 - 2) charakteryzuje politykę obronną Polski, członkostwo w NATO, udział w międzynarodowych misjach pokojowych i operacjach militarnych;
 - 3) przedstawia relacje Polski z wybranym państwem na podstawie samodzielnie zebranych informacji;
 - 4) wyjaśnia, czym się zajmują ambasady i konsulaty;
 - 5) przedstawia prawa i obowiązki wynikające z posiadania obywatelstwa Unii Europejskiej;
 - 6) formułuje i uzasadnia własne zdanie na temat korzyści, jakie niesie ze sobą członkostwo w Unii Europejskiej.

Cele kształcenia - wymagania ogólne w zakresie geografii

Uczeń korzysta z planów, map, fotografii, rysunków, wykresów, danych statystycznych, tekstów źródłowych oraz technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu gromadzenia, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych o Polsce. Posługuje się podstawowym słownictwem geograficznym przy opisywaniu oraz wyjaśnianiu zjawisk i procesów zachodzących w środowisku geograficznym. Identyfikuje związki i zależności w środowisku przyrodniczym, gospodarce i życiu społecznym Polski. Rozbudza swoje zainteresowania przyrodniczym i kulturowym środowiskiem Polski.

Treści nauczania i wymagania szczegółowe w zakresie geografii.

1. Mapa - umiejętności czytania, interpretacji i posługiwania się mapą Polski. Uczeń:
 - 1) odczytuje z map informacje przedstawione za pomocą różnych metod kartograficznych;
 - 2) posługuje się planem, mapą topograficzną, turystyczną, samochodową Polski (m.in. orientuje mapę oraz identyfikuje obiekty geograficzne na mapie, planuje podróż do Polski i wycieczki po kraju);
 - 3) określa położenie i charakteryzuje obiekty geograficzne na fotografiach, zdjęciach lotniczych i satelitarnych oraz mapach topograficznych Polski.
2. Położenie i środowisko przyrodnicze Polski. Uczeń:
 - 1) opisuje podział administracyjny Polski;
 - 2) podaje nazwy i wskazuje na mapie wybrane województwa oraz ich stolicy;
 - 3) charakteryzuje współczesną rzeźbę Polski i wyjaśnia przyczyny jej zróżnicowania;
 - 4) podaje główne cechy klimatu Polski, uwzględniając czynniki klimatotwórcze;
 - 5) opisuje, korzystając z mapy, rozmieszczenie głównych zasobów naturalnych Polski.
3. Ludność Polski. Uczeń:
 - 1) wyjaśnia i poprawnie stosuje podstawowe terminy z zakresu demografii: przyrost naturalny, urodzenia i zgony, średnia długość życia;
 - 2) korzystając z różnych źródeł informacji, podaje liczbę ludności Polski, charakteryzuje przyrost naturalny, strukturę płci, średnią długość życia w Polsce;
 - 3) charakteryzuje, na podstawie map gęstości zaludnienia, zróżnicowanie rozmieszczenia ludności w Polsce i kraju zamieszkania oraz wyjaśnia te różnice, uwzględniając czynniki przyrodnicze, historyczne, ekonomiczne;
 - 4) podaje główne aktualne problemy rynku pracy w Polsce;
 - 5) analizuje, porównuje, charakteryzuje rozmieszczenie i wielkość miast w Polsce, wyjaśnia przyczyny powstania i rozwoju największych miast w Polsce.
4. Wybrane zagadnienia geografii gospodarczej. Uczeń:
 - 1) charakteryzuje strukturę własności ziemi w Polsce;

- 2) wymienia najważniejsze uprawy i produkty polskiego rolnictwa;
 - 3) porównuje strukturę wykorzystania źródeł energii w Polsce;
 - 4) wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w przemyśle w Polsce oraz wskazuje najlepiej rozwijające się obecnie w Polsce gałęzie produkcji przemysłowej;
 - 5) charakteryzuje walory turystyczne Polski oraz opisuje obiekty znajdujące się na Liście Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości;
 - 6) opisuje, na podstawie map, zróżnicowanie gęstości i jakości sieci transportowej w Polsce i wyjaśnia jej wpływ na rozwój innych dziedzin działalności gospodarczej;
 - 7) wymienia formy ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego w Polsce.
5. Regiony geograficzne Polski. Uczeń:
- 1) wskazuje na mapie główne regiony geograficzne Polski;
 - 2) charakteryzuje, na podstawie map tematycznych, środowisko przyrodnicze głównych regionów geograficznych Polski, ze szczególnym uwzględnieniem regionu pochodzenia;
 - 3) opisuje, na podstawie map tematycznych, najważniejsze cechy gospodarki regionów geograficznych Polski oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi;
 - 4) przedstawia walory turystyczne wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych;
 - 5) projektuje i opisuje, na podstawie map turystycznych, tematycznych, ogólnogeograficznych i przekazów rodzinnych, podróż wzdłuż wybranej trasy w wybranym regionie, uwzględniając walory przyrodnicze i kulturowe;
 - 6) opisuje główne cechy położenia oraz środowiska przyrodniczego Bałtyku, charakteryzuje znaczenie gospodarcze Bałtyku oraz wyjaśnia przyczyny degradacji jego wód.

ZAŁĄCZNIK Nr 2

PLAN NAUCZANIA UZUPEŁNIAJĄCEGO

1) szkoły podstawowej

I etap edukacyjny			
Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Maksymalna liczba godzin w semestrze		
	klasa I	klasa II	klasa III
Edukacja wczesnoszkolna	54	54	54
Godziny do dyspozycji kierownika (ustalone w porozumieniu z radą rodziców)	18	18	18
II etap edukacyjny			
Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Maksymalna liczba godzin w semestrze		
	klasa IV	klasa V	klasa VI
Język polski (kompetencje językowe)	36	36	36
Wiedza o Polsce (elementy historii, geografii, kultury)	18	18	18
Godziny do dyspozycji kierownika (ustalone w porozumieniu z radą rodziców)	36	36	36

2) gimnazjum i liceum

Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Maksymalna liczba godzin w semestrze		
	klasa I	klasa II	klasa III
Język polski (kompetencje językowe)	36	36	36
Wiedza o Polsce (elementy historii, geografii, kultury)	36	36	36
Godziny do dyspozycji kierownika (ustalone w porozumieniu z radą rodziców)	18	18	18